

अहम् आवाम्

वर्ष नववे | अंक ९ | मार्च २०२२ | पृष्ठे ५२

वयम्

कल्पक, चौकस
किशोराचे मासिक

आणवडी

मूल्य
₹ ९०/-

'अहम् आवाम् वयम्' मार्च २०२२ | ९

हिवा

**TENT
TREAT**

Hurry Up, Get

10%
Discount on
Group Booking

*Luxurious
Tent Stay*

Tent o Treat has 5 Ac Tents &
5 Premium Rooms

at Vanoshi

PLACES TO VISIT-

Kolthare Sand Beach, Dabhol Rocky Beach,
Chandika Devi Cave Temple, Boat Ride, Trekking.

CUISINES-

We Serve Authentic Konkani Food, Veg & Non Veg.
Enjoy home made style food.

FOR BOOKING CONTACT US:

📞 9167301524

🌐 www.tentotreat.com

Follow us:

अंतरंग

संपादकीय : शुभदा चौकर- ४

'लास्ट बॉय'ची डायरी : सुमती जोशी- ६

जरा थांबा! दुर्बीण 'तयारी' करत आहे... : श्रीराम शिधये- ११

मिशन एक्स : सुरेश वांदिले- १४

कोकिळेची इच्छा : सुमन फडके- १७

शिक्षणाचा नवा फंडा, कधीतरी घालतो गंडा : वसुंधरा देवधर- १८

बी : अपर्णा- १९

ना.... ना.... रे! : कांचन जोशी- २०

वेचक-रोचक : मेघना जोशी- २१

म्यानमारमध्ये अहिंसेच्या मार्गाने लढा : विनीत वर्तक- २२

पाण्यातील आग : राजीव तांबे- २४

कल्पककला : स्वरूपा वक्नाली- २५

Hide & Seek : Juilee Mahimkar- २६

माझे किशोरवय : मुग्धा गोडबोले-रानडे- २८

चिन्हांकिता : सुरेखा काणे- ३१

क्लासिक : धनवंती हर्डीकर- ३२

चपखल : प्रतिभा गोपुजकर- ३६

मिन्नू : अदिती पाध्ये-देसाई- ३७

मरणात यांच्या जग सजते... : मकरंद जोशी- ३८

'खिडकीतला निसर्ग' फोटो स्पर्धा फोटो- ४०

'गोष्ट रचा' स्पर्धा निकाल- ४२

The Rocklet Dosa : Prachi Mokashi- ४६

कागद, छपाई यांसह सर्व खर्च वाढल्याने जानेवारी २०२२ पासून 'वयम्' मासिकाचे वार्षिक शुल्क वाढवून कुरियर चार्जेससहित ते रु. ११०० करण्यात आले आहे. सध्याच्या सभासदांना त्यांचे सभासदत्व असेपर्यंत आधीप्रमाणेच अंक मिळत राहिल, याची कृपया नोंद घ्यावी.

महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाने या नियतकालिकाच्या प्रकाशनार्थ अनुदान दिले असले तरी या नियतकालिकातील लेखकांच्या विचारांशी मंडळ व शासन सहमत असेलच असे नाही.

'वयम्' वाचकांनो, दर महिन्याला २० तारखेपर्यंत तुम्हांला अंक पोहोचला नाही तर 'वयम्'च्या दूरध्वनी क्रमांकावर सोमवार ते शुक्रवार सकाळी १० ते संध्याकाळी ६ या वेळात संपर्क साधावा, ही विनंती. -संपादकीय आणि वितरण विभाग

प्रकाशक

श्रीकांत बापट

सल्लागार

डॉ. अनिल काकोडकर

कुमार केतकर

डॉ. आनंद नाडकर्णी

डॉ. उदय निरगुडकर

अच्युत गोडबोले

राजीव तांबे

श्रीकांत वाड

मुख्य संपादक

शुभदा चौकर

(पीआरबी कायदानुसार जबाबदारी)

मुखपृष्ठ

वैभव मांगले

सुलेखन

अच्युत पालव

अंकातील चित्रे

निलेश जाधव, गिरीश सहस्रबुद्धे,

अदिती पाध्ये-देसाई, जुईली माहीमकर

वरिष्ठ उपसंपादक

क्रांती गोडबोले-पाटील

मांडणी-सजावट

क्रांती गोडबोले-पाटील

मुद्रितशोधन

शिवानी ओक

वितरण व्यवस्था

राजेंद्र गोसावी

'वयम्' हे मासिक मालक, प्रकाशक श्रीकांत बापट यांनी मेसर्स रेड एलिफंट, ३१५/ए १, शाह अँड नाहर इंड. इस्टेट, ३रा मजला, एस. जे. मार्ग, लोअर परेल (प.) मुंबई- ४०००१३, येथे छापून, २०१, नंद चेंबर्स, वंदना सिनेमाजवळ, ठाणे- ४००६०२ येथे प्रसिद्ध केले. या अंकातील सर्व मतांशी संपादक सहमत आहेत असे नाही. सर्व हक्क प्रकाशकाधीन.

संपादकीय विभाग :

'वयम्' न्यू वंदना को. ऑप. हा. सो., ३रा मजला, लालबहादूर शास्त्री मार्ग, वंदना सिनेमाजवळ, ठाणे- ४००६०२.

दूरध्वनी : ०२२-२५९८६२७३/

६९०८६२७३

इमेल : info@wayam.in

www.wayam.in

मुखपृष्ठाविषयी-

हा महिना रंगांचा ! वसंत ऋतूत सृष्टी जणू रंगपंचमी खेळत असते. प्रसिद्ध अभिनेता वैभव मांगले यांनी चितारलेला हा रंगतदार निसर्ग !!

-संपादक

त्या होत्या म्हणून...

‘वयम्’ दोस्तांनो,

‘महिलांसाठी वेगळा दिन का? ही तर पार्श्यालिटी झाली..’ असं तुमच्या मनात येत असेल ना?

माझ्याही मनात यायचं, मी शाळेत असताना. मी सुदैवाने अशा घरात जन्मले आणि वाढले होते, की मुलगी म्हणून माझ्यावर कोणतीच बंधनं लादली गेली नव्हती. घरातून मला पुरेपूर स्वातंत्र्य मिळालं होतं. पण जसजशी मोठ्या समाजात वावरू लागले तसा मला दिसायला लागला महिलांना कमी लेखणारा, त्यांना अनेक गोष्टींना नकार देणारा आणि त्यांनी त्याग करायला हवा असे गृहीत धरणारा समाज. काही कामं महिलांचीच म्हणून त्या कामांना हात न लावणारे पुरुष बघून मी कोड्यात पडायचे. मग नीट विचारपूर्वक पाहताना जाणवायला लागलं की, आजूबाजूला कितीतरी अशा महिला आहेत, ज्यांना त्यांचं मन मारून राहावं लागतं. त्यांना स्वतःची आवड जपता येत नाही, की त्यांच्या निवडीला कोणी विचारत नाही. लहानसहान निर्णय घेतानाही त्या घरातील पुरुषावर अवलंबून असतात. माझ्या आईच्या पिढीत तर असा शिरस्ता

कॉर्नेलिया सोराबजी

होताच, पण माझ्या पिढीतल्या अनेक जणीसुद्धा अशा जगताहेत. मग मी कर्तृत्ववान स्त्रिया, स्त्रीमुक्ती (फेमिनिझम) या विषयाचं वाचन सपाट्याने सुरू केलं. अशात भारतात पंचायत, नगरपालिका पातळीवर महिलांना आरक्षणाचा कायदा झाला. त्यावरून भरपूर उलटसुलट चर्चा झडत असताना मी त्या बातम्यांकडे बारकाईने बघत होते. हळूहळू

ठिकठिकाणच्या सत्ताधारी महिला भेटू लागल्या, ज्या नागरिकांच्या भल्यासाठी चांगलं काम करू लागल्या. त्यांना गावातून होणारा विरोध, त्यासाठी त्या देत असलेला लढा पाहिला आणि मग त्यांच्यात मला आधुनिक काळातल्या सावित्रीबाई फुले, ताराबाई शिंदे दिसू लागल्या.

मुंबई विद्यापीठात शिकत असताना मूळच्या नासिकच्या कॉर्नेलिया सोराबजी यांच्याबद्दल

वाचायला मिळालं. या मुंबई विद्यापीठाच्या पहिल्या महिला पदवीधर आणि इंग्लंडच्या ऑक्सफर्ड युनिव्हर्सिटीच्या पहिल्या महिला लॉ ग्रॅज्युएट. या कॉर्नेलिया सोराबजी जेव्हा बॉम्बे युनिव्हर्सिटीत प्रवेश घ्यायला गेल्या तेव्हा विद्यापीठाच्या कागदपत्रांत सर्वत्र फक्त He असे सर्वनाम होते. त्यात He/She असा बदल करावा लागला होता. मुंबई युनिव्हर्सिटीत पहिल्या आलेल्या या मुलीला

ऑक्सफर्ड युनिव्हर्सिटीने स्कॉलरशिप द्यायला नकार दिला होता, कारण मुलींना स्कॉलरशिप देण्याची पद्धतच नव्हती. तरी या जिद्दी मुलीला तिच्या आई-वडिलांनी पैसे जमा करून ऑक्सफर्डला शिकायला पाठवले आणि ती तिथेही पहिली आली. नंतर त्यांनी भारतात परत येऊन अन्याय सहन करणाऱ्या अनेक महिलांना न्याय मिळवून

देण्यासाठी काम केले.

समाजात समानता रुजवण्यासाठी धडाडीने काम करणाऱ्या अशा अनेक जणी होत्या, म्हणून आपण आज या टप्प्यावर आहोत !

तात्पर्य, महिला दिन असतो, अशा सगळ्यांची आठवण काढण्यासाठी. त्यांच्याविषयी कृतज्ञता व्यक्त करण्यासाठी. आणि थोडा विचार करण्यासाठी, की आजही आपल्याला कुठेकुठे जाणवतेय की महिलांना दुय्यम स्थान मिळतेय. आजही १२ ते १८ वयातील कितीतरी लहानग्या मुलींची लग्नं लावून दिली जात असल्याच्या घटना घडताहेत. कष्टाचे काम करणाऱ्या महिलांना पुरुषांपेक्षा कमी मजुरी दिली जातेय. घरून ऑफिसचं काम करणाऱ्या सुशिक्षित महिलांना पुरुषांच्या तुलनेत घरातल्या कामांचा बोजा जास्त पेलावा लागतोय.

तुम्ही विचार करा बघू, तुम्हांला तुमच्या आजूबाजूला अशी स्त्री-पुरुष विषमता कुठे जाणवतेय का? अलीकडे लॉकडाऊन काळात घरात जास्त असताना आणि घरातली कामं शेअर

करताना तुमच्यापैकी अनेकांना जाणवलं असेल की, आपण आईला खूप गृहीत धरतो. काही मुलांना हेही जाणवेल की, तुमची आई तुम्हांला घरकामं कधी सांगतच नाही आणि स्वतःच थकते पण करत बसते. अशा आयांना त्याची जाणीव करून देण्यासाठीही हा महिला दिन आहे.

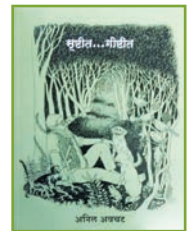
महिलांसाठी वेगळा दिन असण्याची गरज संपवणं हेच तर आता तुम्हा मुलांच्या पिढीचं टारगेट आहे !

या अंकातली प्राची मोकाशी यांची इंग्लिश गोष्ट वाचा. बघा, आवडतेय का? आपल्या प्रत्येक अंकात काही माहितीपूर्ण, काही मनोरंजक, काही करण्यासारख्या अशा विविध गोष्टी आपण प्रसिद्ध करत असतो. ते वाचून तुम्हांला काय वाटतं, काय नवीन जाणवतं, ते कळवत राहा. वेगवेगळ्या क्षेत्रातले ज्ञानी, अनुभवी साहित्यिक खास तुमच्यासाठी लिहित असतात. त्यांना छान वाटतं तुमच्या प्रतिक्रिया कळल्या की !

-शुभदा चौकर

cshubhada@gmail.com

डॉ. अनिल अवचट यांचे अलीकडेच निधन झाले. मुलांसाठी त्यांनी लिहिलेली 'सृष्टीत-गोष्टीत', 'वनात-जनात', 'सरल-तरल', 'कुतूहलापोटी' ही पुस्तके तुम्ही वाचली आहेत ना? नसतील तर नक्की वाचा. आपण त्या गोष्टीत रमतो आणि सहज एखादा नवा दृष्टिकोन मनात रुजतो. त्यांची 'कार्यरत', 'कार्यमग्न', 'माणसं' अशी कितीतरी पुस्तके आपल्याला नव्या विश्वाची ओळख करून देतात, विचार करायला लावतात, प्रेरणा देतात. आपल्या 'बहुरंगी बहर'च्या शिबिरात डॉ. आनंद नाडकर्णी यांनी डॉ. अनिल अवचट यांच्याशी संवाद साधला होता. तेव्हा त्यांनी छंदांचे महत्त्व सांगता सांगता ओरिगामी, बासरीवादन अशा कला सादर करत आपल्याशी मनमुराद गप्पा मारल्या होत्या, तसेच 'वयम्' मासिकाच्या २०१९च्या दिवाळी अंकात 'तेही एक बरं झालं!' हा लेख प्रसिद्ध झाला होता. त्यांच्या आठवणी जाग्या झाल्या. त्यांना श्रद्धांजली !

'लास्ट बॉय'ची डायरी

मनाला
भिडणाऱ्या
बंगाली
कथेचा
भावानुवाद

माझ्या एका नवीन उपक्रमाची सुरुवात केली आज. एक लालचुटुक डायरी बाहेर काढली. त्यातलं एक पान उघडून त्यावर छान अक्षरात लिहिलं, 'लास्ट बॉयची डायरी'.

मी स्वतःच स्वतःला 'लास्ट बॉय' म्हणवून घेत होतो. मित्र मला त्याच नावाने हाक मारतात, ऐकून ऐकून तेच नाव माझ्या तोंडी बसलंय.

शाळेत सारा वेळ माझी जागा शेवटच्या बेंचवर. इतरही काही मित्र बरोबर असतात. वाटतंय, भविष्यात त्या सगळ्यांना एकत्र करून एक गट तयार करावा. त्या गटाला नाव द्यावं, 'बॅक बेंचर्स असोसिएशन'. ही ही ही...

कमी मार्क्स मिळाल्यामुळे जी मुलं मागच्या बेंचवर बसतात, त्यांच्याकडे तुच्छतेने बघितलं जातं. अशा मुलांप्रत माझ्या मनात अपार माया असते. बघा ना ती निळी-पिवळी, पांढरी निनावी उपेक्षित गवतफुलं. त्याच्या मध्यभागी असतो एक लहानसा पिवळा ठिपका. माझा जीव जडतो अशा फुलांवर. वाऱ्याची झुळूक आली की हिरव्यागार माळरानावर रंगीत पाकळ्यांचा गालिचा दिसू लागतो. इतका मोहक, पण कोणी त्याच्याकडे दुकूनही बघत नाही.

व्रात्य मुलं त्यांना पायदळी तुडवून निघून जातात. कधीमधी गवत कापायला माळी तिथे येतो आणि निर्ममतेने त्यांना उपटून टाकतो. दुखावल्यामुळे ती कळवळतात. बागेतली खास वाढवलेली फुलं नाहीत म्हणून किंवा उच्च कुळातली नाहीत म्हणून असेल, ती तक्रार करू शकत नाहीत.

मी ठरवलं होतं, ती अपमानित झालेली रोपं उचलून माझ्या घराभोवती असलेल्या बागेत लावायची. मी त्यांचं नाव ठेवीन 'मनमंजिरी'.

मी शेवटच्या बेंचवर बसतो त्याचं आणखी एक कारण आहे. तिथे बसल्यावर बाहेरचं दृश्य जसं छान बघता येतं, तसं इतर कुठूनही दिसत नाही. अमलताशाची सोन्यासारखी पिवळी फुलं टप टप पडत राहतात, ते मी एकटक बघत राहतो. बघता बघता वाटू लागतं सगळा परिसर सोनेरी झालाय. रवींद्रनाथ टागोर यांनी या फुलांचं नाव ठेवलं होतं 'सोनाझुरी'.

ते जाऊ दे. मी काय सांगत होतो? लास्ट बॉय असलो तरी एका इयत्तेत मी दोनदा बसलेलो नाही. गणित हा विषय मला मोठ्या संकटात टाकतो. रात्रंदिवस मेहनत करतो, पण मिळतात जेमतेम

३०-३५. काठावर पास. प्रत्येक रिझल्ट लागल्यावर घरी शोकसभा होते. रडत रडत आई रागावते. धपाटे घालते. घरभर शतपावली करता करता बाबा उसासे टाकतात. “शी! हा म्हणे माझा मुलगा! उभ्या हयातीत मी गणितात शंभरापेक्षा एकही कमी मार्क मिळवले नाहीत.”

असे क्षण फार अवघड असतात. चुपचाप सहन करून पचवावे लागतात. मी विचार करत राहतो, आणखी काही दिवस; एकदा माझ्या संशोधनाचं काम पूर्ण होऊ दे! मग जगाला समजेल, मी काय करू शकतो आणि काय करू शकत नाही. मी शाळेच्या या मामुली परीक्षांसाठी वेळ वाया का घालवला नाही ते लोकांना त्या दिवशी समजेल. माझं लक्ष त्या संशोधनावर.

असा विचार करता करता नकळत चेहऱ्यावर खुदू खुदू हसू फुटलं. अचानक बघितलं, आई ओरडत होती. “किती निर्लज्ज मुलगा आहेस रे तू! गालातल्या गालात हसतोयस. इतका ओरडा खाल्लास, मार खाल्लास तरी डोळ्यांत पाण्याचा टिपूस नाही.”

ते बरोबर होतं. माझे डोळे सदैव कोरडे ठणठणीत. तिथे कोणत्याही दुःखाची तळी नाहीत. आहेत फक्त आनंदाची

कारंजी. रात्रंदिवस त्यातून आनंद आणि हसू बाहेर पडत असतं.

आज शाळेत पारितोषिक वितरण समारंभ. दरवर्षी या दिवशी दुथडी भरून वाहणारी नदी माझ्या मनाला आनंदात डुंबत ठेवते. त्याचं महत्त्वाचं कारण होतं आर्य, वर्गातला पहिल्या क्रमांकाचा मुलगा. आज तो मंचावर जाऊन एका पाठोपाठ एक बक्षिसं घेईल. मी डोळे भरून ते दृश्य पाहीन. दर वर्षीप्रमाणे यंदाही त्याच्यासाठी एक भेटवस्तू आणलीये. आर्य एकटा भेटेल तेव्हाच देणार.

हा बघा! आर्य पुढे आला.

“काय रे?”

“हे तुझ्यासाठी आणलंय. एक लहानसं गिफ्ट. परीक्षेत इतके मार्क्स मिळवलेस. काँग्रेच्युलेशनस.”

“थँक यू.” म्हणत आर्यने हात पुढे केला.

माझं मन समाधानाने भरून गेलं.

जाता जाता मित्रांच्या घोळक्यातला एकजण माझ्याकडे बघत विचारू लागला, “आज तुला काही बक्षिस आहे का?”

लगेच दुसरा मित्र कुजबुजला, “हो, आहे ना! ‘लास्ट बेंच बॉय प्राइझ’ !”

हे ऐकल्यावर माझ्या मनात दुःखाच्या ढगांचा गडगडाट सुरू व्हायला हवा होता. होय की नाही? पण तसं झालं नाही. कोणी काही बोललं तरी माझ्यावर परिणाम होत नाही. सर किती तिरस्कार दाखवत. तरीही माझ्या चेहऱ्यावर दिसत असे तेच निर्मळ हास्य!

एक गंमत सांगतो. वर्गात माझ्या रोल नंबराची नेहमी गडबड होऊन जाई. अधून मधून मुख्याध्यापक- जे आम्हांला गणित शिकवत, वर्गात आल्याबरोबर रोल नंबर सेवटीवन असा पुकारा करत. झालं काय! असं वाटून घाबरून मी उठून उभा राहात असे, “येस सर.”

माझा चेहरा बघितल्याबरोबर ते चिडत, हाताने इशारा करत मला बसायला सांगत. ७१ आणि १७, दोन आकड्यांची उलटापालट झाल्यामुळे असा घोटाळा होई. रोल नंबर १७ म्हणजे आमचा फर्स्ट बॉय आर्य!

एके दिवशी मुख्याध्यापकांनी विचारलं, “तुला अभ्यासाचा मूड केव्हा येणारेय? तुझी गणिताची वही बघितली की मला वाईट वाटतं. प्रत्येक गणितात शेवटच्या स्टेपला चुका करतोस. लक्ष असतं कुठे? अभ्यास का करत नाहीस?”

“वेळ कुठंय सर? संशोधन करण्यात सगळा

वेळ जातो.” पटकन तोंडातून शब्द बाहेर पडले.

“कसलं संशोधन?” कसला तरी घाणेरडा वास त्यांच्या नाकात घुसला असावा, अशा थाटात त्यांनी नाक आक्रसून कपाळावर आठ्या घालत प्रश्न केला.

आवंढा गिळत म्हटलं, “नंतर सांगेन सर.”

“नाही. आत्ताच सांग. कसलं संशोधन करतोयस तू?”

“म्हणजे...”

अतिशय नम्रपणाने सांगितलं, ‘जे संशोधन करतोय ते खूपच गुंतागुंतीचं आहे. त्यामुळे अभ्यासाला वेळ उरत नाही. इंटरनेटवरून नाना लेख आणि पुस्तकं वाचावी लागतात.’ असं सांगत होतो तेव्हा आजूबाजूचे मित्र तोंडावर हात ठेवून खुदुखुदू हसत होते.

तरीही मी थांबलो नाही. “बोलत राहिलो. ‘मला वेगळ्या प्रकारची औषधं शोधून काढायचीयत. स्वस्त आणि मस्त. जी घेतल्यावर माणसाचे रोग, वेदना पळून जातील आणि त्याचबरोबर त्याच्या पोटातली आगही शांत होईल.”

हे ऐकल्यावर सरांच्या चेहऱ्यावर प्रेमळ भाव दिसू लागले. उत्साह वाटून मी म्हटलं, “सर, हा शोध लावणं कठीण आहे. तरीही मला प्रयत्न करावेच लागतील. त्यामुळे गरिबांचा फायदा होईल. हे जग किती सुंदर आहे, रोज सुंदर सूर्योदय होतो, सूर्यास्त होतो, चहूकडे झाडपानं, फुलं, पक्षी! पण गरीब लोक रोगराई आणि भूक यामुळे सतत दुःखी असतात. मी औषध शोधलं की तसं होणार नाही.”

माझं बोलणं संपतंय तोच घंटा वाजली. सर काही क्षण माझ्याकडे बघत राहिले. मग ‘हं’ असा आवाज काढून दोन्ही हात पाठी ठेवून वर्गाबाहेर निघून गेले.

समोरच्या बेंचवर बसलेला एक मित्र अचानक

म्हणाला, “त्याच्या जोडीला आणखी एक संशोधन सुरू कर. तुझ्या डोक्यात बिघाड झालाय, तो कसा दुरुस्त करायचा ते शोधून काढ.”

...थोड्याच वेळात पारितोषिक वितरण समारंभ सुरू होणार होता. आर्य तिथेच आजूबाजूला मोठ्या अभिमानाने घोटाळत होता. त्याला बघितलं की, मला गहिवरून येतं. शाळेतला इतका हुशार विद्यार्थी माझा वर्गबंधू! माझ्याच रांगेतल्या पहिल्या बेंचवर तो बसत असे. मनात आलं की त्याच्याशी बोलता येई.

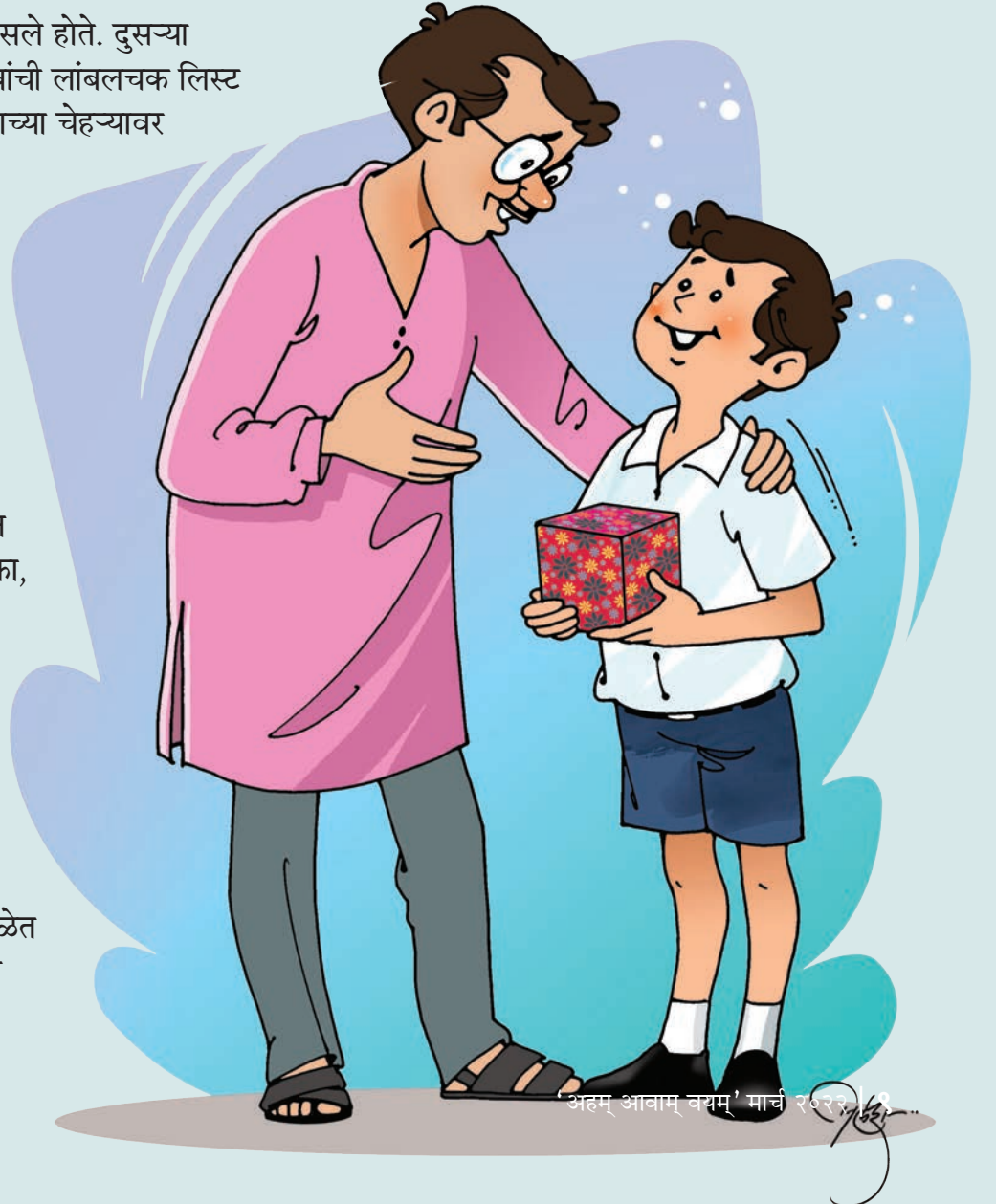
मुख्याध्यापक खुर्चीवर बसले होते. दुसऱ्या सरांच्या हातात मुलांच्या नावांची लांबलचक लिस्ट होती. आर्यकडे बघितलं. त्याच्या चेहऱ्यावर त्याच सोनेरी वृक्षाचा प्रकाश दिसत होता. कोणाचं काही भलं होत असलं तर त्याचा प्रभाव माझ्याही चेहऱ्यावर दिसू लागे. कोणाचं दुःख बघितलं की मला रडू येई.

आजचं उदाहरण बघा. शाळेत यायला निघालो तेव्हा एक माणूस कचऱ्यातून काहीतरी खायला मिळतंय का, ते बघत होता. अरेरे!

शाळेतली काही मुलं ‘हा वेडा आहे’ म्हणत तिथून निघून गेली. इतर दिवशी माझ्या बॅगेत टिफिन बॉक्स असे. भुकेल्या माणसाला तो देता आला असता. पण आज शाळेत फंक्शन. आज टिफिन बॉक्स

नव्हता. थोड्याच वेळात शाळा सुटणार होती.

काय करावं? शेजारीच कमला स्वीट्स. दोन रसगुल्ले विकत घेतले. त्याला दिल्यावर तो डोळे फाडून माझ्याकडे बघत राहिला. मग भराभरा त्यानं ते खाऊन टाकले. खाता खाता रसगुल्ल्यांचा रस तोंडातून बाहेर गळला. वाटलं, आणखी थोडे विकत घेऊन द्यावेत. पण पैसे संपले होते. जे १० रुपये खर्च केले होते, त्यासाठी मला शाळेत चालत यावं लागणार होतं. रिक्षाचं भाडं देऊनच मी रसगुल्ले खरेदी केले होते. हिवाळा होता. चार बसस्टॉप

चाललं की शाळा !

उद्यापासून टिफिन बॉक्समधून दोन जास्तीच्या रोट्या घेऊन येईन. पण तो माणूस पुन्हा भेटेल का ?

सर मुलांची नावं वाचू लागले. आधी लहान वर्गातल्या मुलांची नावं मग वरच्या इयत्तेतल्या मुलांची नावं. आर्य मुखर्जीचं नाव केव्हा येतंय, याची मी वाट बघत होतो. तितक्यात सरांचा आवाज ऐकला, “आर्य मुखर्जी.”

आर्य पुढे आला. हसत हसत मंचावर गेला. टाळ्यांचा कडकडाट होऊ लागला. सगळ्या विषयांची बक्षिसं त्यानेच पटकावली होती. हातात जागा उरली नाही. बक्षिसांच्या भाराने तो वाकला होता. अर्थात हा भार उचलण्यात किती सुख होतं !

आर्य मंचावरून खाली उतरला. आता दुसरं बक्षिस. सरांनी आपल्या नाकावरचा चष्मा सारखा केला. मग पुढचं नाव वाचू लागले, “ऋषी कर. इयत्ता नववी. रोल नंबर ७१.”

मी चमकून बघत राहिलो. ते मला कशाला बोलावत होते ? काहीतरी चूक होत होती. माझं नाव आणि रोल नंबर ! मी भीतीने गार पडलो ! यात काहीतरी काळंबेरं असेल का ? मंचावर बोलावून शिक्षा करणार नाहीत ना ?

घाबरतच मी मंचावर गेलो. सर हसत होते. मी जवळ गेल्यावर त्यांनी माझ्या पाठीवर हात ठेवला. मला नवल वाटलं. शाबासकी देत ते म्हणाले, “तू वर्गातला सर्वात गुणी मुलगा. तुझं मन मोठं आहे. आपल्या बागेच्या माळ्याच्या अशक्त मुलाला तू रोज तुझा टिफिन खाऊ घालतोस, गरज भासली तर घरून औषधं आणून त्याला देतोस. हळुवार आणि संवेदनशील मन आहे तुझं. ते तसंच जपून ठेव. तू भविष्यात उत्तम नागरिक होशील. ‘उत्तम वागणुकी’ साठी आम्ही तुला विशेष पुरस्कार देत आहोत.” असं म्हणून पुन्हा एकदा त्यांनी माझं नाव

माइकवरून सांगितलं.

इतका वेळ कसाबसा उभा होतो. आता माझे गुडघे वळायला लागले होते. माझ्या पाठीवर सरांचा हात होता म्हणून ठीक, नाहीतर मी खाली पडलो असतो. माझ्या कानापाशी तोंड आणत मुख्याध्यापकांनी विचारलं, “संशोधन कुठपर्यंत आलंय ?”

माझे ओठ हलले, पण शब्द बाहेर पडले नाहीत. कसे पडणार ? सारे शब्दच हरवून गेले होते. डोळ्यांना धारा लागल्या होत्या. पहिला पाऊस. धुवांधार पाऊस. डोळ्यांच्या विहिरी तुडुंब भरून वाहात होत्या. पाणी काठावरून बाहेर सांडत होतं. मी रडत होतो. रडता रडता हसत म्हटलं, “संशोधन हे माझ्या स्वप्नांच्या गाडीत बसून धावतंय सर. लवकरच स्टेशनावर पोचेल.”

हातात पुरस्कार घेऊन आज घरी आलो. जीवनातला पहिला पुरस्कार. हा आनंद ठेवू कुठे ? अचनाक लक्ष गेलं मनमंजिरीच्या रोपांकडे ! काही दिवसांपूर्वी जंगल साफ केलं होतं. पण काय आश्चर्य ! नुकतीच उगवलेली कोवळी पाती वाऱ्यावर डोलत होती. जणू मला सांगत होती, “आम्ही आहोत. आम्ही आहोत. हे सुंदर जग सोडून जावंसं वाटत नाही.”

जग किती सुंदर आहे ! हे सौंदर्य सतत दिसायला हवं. आजच माझ्या मनमंजिरी घरी घेऊन जातो आणि आमच्या बागेत लावतो.

पण सुगंध नसलेली, निनावी, रानफुलं आणली म्हणून आई ओरडली तर ? ओरडू दे. तरीही मी घेऊन जाईन. एखाद्या दिवशी तीच फुलं श्रावणाचा सुगंध घेऊन येतील.

-मूळ बंगाली कथा- शाश्वती नंदी

भावानुवाद- सुमती जोशी

sumatijoshi154@gmail.com

जरी थांबा! दुर्बिणी तयारी करत आहे...

प्रचंड आकाराची जेम्स वेब दुर्बिणी 'एल२' या ठरलेल्या ठिकाणी सुखरूप पोचली आहे. ती नेमके काय काम करणार आहे, हे जाणून घेऊ या.

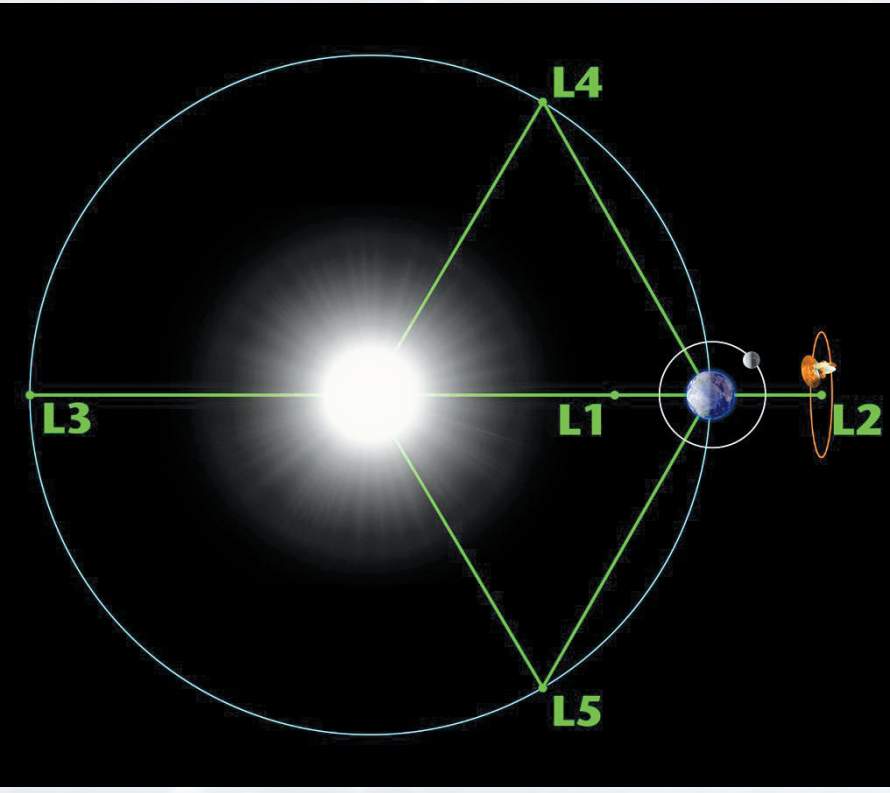

मित्रांनो, २५ डिसेंबर २०२१ या दिवशी अवकाशात झेपावलेल्या जेम्स वेब स्पेस टेलिस्कोपनं १५ लाख किमीचा प्रवास पूर्ण केला आणि ती 'एल२' या ठिकाणी पोचली आहे. मात्र तिच्यावर जी कामगिरी सोपविली आहे, ती करण्यासाठी ती अजूनही तयार झालेली नाही. त्यासाठी ती येत्या पाच महिन्यांमध्ये हळूहळू तयार होईल. आपल्यावर सोपवलेलं काम करण्यासाठी या दुर्बिणीला बरीच तयारी करावी लागणार आहे आणि ती काही झटपट होणारी नाही. मैदानी खेळ खेळणारे खेळाडू खेळ सुरू करण्यापूर्वी शरीराला तयार करत असतात. तसंच काहीसं या दुर्बिणीला करायचं आहे.

तुम्ही गेल्या अंकात या दुर्बिणीविषयी वाचलं असेल. या दुर्बिणीवर जो मुख्य आरसा आहे, तो साडेसहा मीटरचा (२१ फूट चार इंच!) आहे. सोन्याचा हलकासा थर दिलेला आणि बेरिलियम या धातूपासून तयार केलेला हा प्रचंड आकाराचा आरसा एकंदर १८ लहान लहान भागांमध्ये तयार केला गेला आहे. प्रत्येक भागाच्या पाठीमागच्या बाजूला

इटुकल्या आकाराचं उपकरण आहे. त्याच्या मदतीने हे १८ आरसे परस्परांशी संलग्न करण्यात येतील. हे काम मोठं आव्हानात्मक आहे. याचं कारण या १८ आरशांना अशा रीतीने एकमेकांशी जोडायचं आहे, की त्यातून एकच एक साडेसहा मीटरचा अखंड आरसा तयार होईल. हे करण्यासाठी प्रत्येक आरशाच्या मागच्या बाजूला लहानसं उपकरण आहे. त्याच्या साहाय्याने हे काम केलं जाईल. हे काम करण्यासाठी हे उपकरण नव्याने शोधून विकसित करण्यात आलं आहे. -४० अंश सेल्सियस तापमानातसुद्धा ते काम करू शकेल, अशाच रीतीने त्याची रचना करण्यात आली आहे. अवकाश-मोहिमांसाठी म्हणून विकसित करण्यात आलेल्या या उपकरणाचा नंतर अन्य क्षेत्रातसुद्धा उपयोग करता येऊ शकेल. तो कसा आणि कशासाठी हे काही काळाने आपल्याला समजेल.

ही दुर्बिणी 'एल२' या बिंदूपाशी राहून आपलं काम करणार आहे. ही जागा वैशिष्ट्यपूर्ण आहे. याचं कारण या ठिकाणी सूर्य आणि पृथ्वी यांच्या

गुरुत्वाकर्षणाचं बल हे 'अभिकेंद्री बला' इतकं किंवा 'केंद्रगामी बला' इतकं (Centripetal force) असतं. त्यामुळं 'एल२' या बिंदूभोवती प्रदक्षिणा घालत काम करणारी ही दुर्बीण आपली कक्षा सोडून इतरत्र जाऊ शकणार नाही. हे ठिकाण पृथ्वीपासून १५ लाख किमी अंतरावर आहे आणि ते आपल्या सूर्याच्या विरुद्ध बाजूला आहे. या दुर्बीणीसाठी हे ठिकाण निवडलं, याचं कारण या ठिकाणाहून अवकाश निरीक्षण करताना कोणत्याही प्रकारचे अडथळे येत नाहीत. पृथ्वीभोवती प्रदक्षिणा घालत अवकाशनिरीक्षण करणाऱ्या हबलसारख्या दुर्बीणींना आपल्या पृथ्वीचा आणि चंद्राचासुद्धा अडथळा बराच काळ येतो. तसा तो 'एल२' या बिंदूपाशी राहून अवकाशाचं निरीक्षण करणाऱ्या जेम्स वेब अवकाश दुर्बीणीला येणार नाही. पृथ्वी, तिचा चंद्र आणि सूर्य हे नेहमीच दुर्बीणीच्या पाठीमागच्या बाजूला राहणार आहेत. शिवाय या दुर्बीणीवर असलेल्या आच्छादनामुळे तिला सूर्याचाही काही अडथळा येणार नाही. त्यामुळे ही दुर्बीण दूरवरच्या अंधाऱ्या अवकाशाचं निरीक्षण करू शकणार आहे.

दुसरं असं की 'एल२' या ठिकाणी तापमान कायमच थंड असणार आहे. पृथ्वीभोवती प्रदक्षिणा घालत आपलं काम करणाऱ्या दुर्बीणींना सूर्यप्रकाशामुळे तापमानातील चढउतार सहन करावे लागतात. 'एल२'पाशी राहून काम करणाऱ्या जेम्स वेब दुर्बीणीवरील उपकरणांना तापमानातील हे चढउतार सहन होणारे नाहीत. ती उपकरणं अशा सतत बदलत्या तापमानात आपलं काम करू शकणार नाहीत. त्यांना कायमच वजा २३३ अंश सेल्शियस तापमान 'मानवणारं' आहे.

'एल२'पाशी तेच तापमान या दुर्बीणीला नेहमीच मिळणार आहे. दुर्बीणीला हे तापमान मिळत राहावं, यासाठी त्यावर एक आच्छादन आहे. तेसुद्धा आता उलगडलं गेलं आहे. या आच्छादनामुळे दुर्बीणीला तिचं काम करण्यासाठी आवश्यक ते वजा २३३ अंश सेल्शियस तापमान गाठणं शक्य होईल. एकदा ते तापमान गाठलं गेलं की मगच १८ आरशांना परस्परांशी ते अगदी एकजीव होतील, अशा रीतीने संलग्न करण्याचं काम हाती घेतलं जाईल.

'एल२' म्हणजे 'लॅग्रान्ज पॉइन्ट'. या बिंदूचा शोध जोसेफ-लुईस लॅग्रान्ज या गणितीने १७७२ सालामध्ये लावला. मोठं वस्तुमान (Mass) असणाऱ्या दोन गोष्टींमध्ये (इथे ग्रह किंवा तारा) एक लहान वस्तुमान असणारी वस्तू दोन मोठ्या वस्तुमान असणाऱ्या गोष्टींसह एकत्रितपणे प्रदक्षिणा घालू शकते, असं त्याने सिद्ध करून दाखवलं. आपल्या सौरमालेमध्ये असे एकंदर पाच बिंदू आहेत. मात्र हे बिंदू आपल्याच सौरमालेत आहेत असं नाही, तर दोन मोठ्या वस्तुमान असणाऱ्या मालेमध्ये ते असतात. जेम्स वेब अवकाश दुर्बीण

या पाच बिंदूपैकी 'एल२' या बिंदूपाशी राहून आपलं काम करणार आहे. या लॅग्रॉज बिंदूपाशी जाणाऱ्या अवकाशमोहिमा यापूर्वीसुद्धा यशस्वीपणे आखण्यात आल्या होत्या. लॅग्रॉज बिंदूपाशी पहिली अवकाश मोहीम 'नासा'नेच १९७८मध्ये आखली होती. ती यशस्वी झाल्याने या बिंदूपाशी अवकाशयान पाठवणे शक्य आहे, हे स्पष्ट झालं. त्यानंतर युरोपीय स्पेस एजन्सीने अशा अनेक मोहिमा आखल्या. 'नासा'ने 'एल२'पाशी एक शोधक यान या शतकाच्या सुरुवातीलाच पाठवलं होतं. पण त्या सर्वांपेक्षा आता पाठविण्यात आलेली दुर्बीण महत्त्वाची आहे. याचं कारण ती महास्फोट झाल्यानंतरच्या काळातल्या घडामोडी 'पाहू' शकणार आहे.

ही दुर्बीण आपल्या नियोजित कक्षेत फिरत राहावी, यासाठी दर तीन आठवड्यांनी दुर्बीणीवरच्या लहानग्या अग्निबाणांच्या मदतीने तिला योग्य ती दिशा देत राहण्याचं काम केलं जाणार आहे. मे महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यापर्यंत दुर्बीणीवरील सर्व उपकरणांची चाचणी घेण्याचं काम पूर्ण होईल, अशी अपेक्षा आहे. ते काम पूर्ण झालं की, ही दुर्बीण पहिल्यांदा वेध घेणार आहे, तो आपल्या पृथ्वीपासून २५८ प्रकाशवर्ष दूर असलेल्या 'ऊर्सा मेजर' या तारकासमूहाचा ! तो घेण्यासाठी दुर्बीणीवरील 'निअर

इन्फ्रारेड कॅमेरा' (एनआयआर कॅमेरा) उपयोगी पडेल. त्यातून आपल्या हाती काय पडणार आहे, ते समजण्यासाठी आपल्याला येत्या जून महिन्यापर्यंत वाट पाहावी लागणार आहे. मात्र आपल्या पदरात जे पडेल, त्यामुळे आपल्या ज्ञानाच्या कक्षा विस्तारतील, हे नक्की ! तेच तर या दुर्बीणीचं काम आहे. ती काम करायला लागली की, अवकाशातील हा दूरस्थ भूतकाळाचा वेध घेणारा अद्भुत डोळा आपल्याला 'किती घेशील दो करांनी' असा प्रश्न पडेल इतक्या माहितीचा साठा पाठवत राहील. मात्र त्यासाठी आपल्याला हा डोळा 'उघडण्याची' वाट पाहावी लागणार आहे. अथांग विश्वामध्ये अगदीच नगण्य असं स्थान असणाऱ्या पृथ्वीवरच्या एका साडेतीन हात लांबीच्या माणूस नावाच्या प्राण्याने आपली प्रज्ञा, प्रतिभा, अदम्य जिज्ञासा, चिकाटी आणि अथक मेहनत याच्या जोरावर विश्वाच्या जन्माच्या वेळची स्थिती समजून घेतानाच, आपण कुठून आणि कसे आलो, याचाही शोध घेण्याचा चालविलेला हा प्रयत्न सलाम करावा असाच आहे.

-श्रीराम शिधये

shriramshidhaye@gmail.com

(ज्येष्ठ पत्रकार व विज्ञानलेखक)

(लेखातील फोटो 'नासा'च्या वेबसाइटवरून साभार)

प्रतिक्रिया

जि.प.प्रा.शा.रायपूर, ता.सेलू, जि.परभणी या आमच्या शाळेतील शिक्षक, आम्हां मुलांना नाशिकच्या साहित्य संमेलनात घेऊन गेले होते. तिथे अनेक बालसाहित्याची पुस्तके, मासिके होती. आम्ही, आमच्या शाळेने 'वयम्' मासिकाचे सभासदत्व आणि काही अंक घेतले. तसेच काही पुस्तकेही घेतली. मला 'वयम्'च्या डिसेंबर २०२१च्या मासिकातील डॉ. सिसिलिया कार्दालो यांचा 'गाणारे झाड' हा लेख खूप आवडला आणि 'वयम्' मासिकही !

-सोहम उंडे, सहावी, परभणी

ताज्या विषयावरची रोचक गोष्ट!

मिशन एक्स

झोपेत पहाटे पडणारी स्वप्ने खरी असतात, असं म्हणतात. तेजोमयीचा यावर विश्वास नव्हता. मात्र, परवा तिला झोपेत एक असं स्वप्न पडलं की, त्यामुळे तिची झोप खरोखरच उडाली. तिच्या आवडत्या गणिताच्या भाषेत स्वप्न बसत नाही, असं तिने स्वतःला बजावलं. पण तिला पडलेलं स्वप्न काही तिचा पिच्छा सोडेना. हे असं का घडतंय, यावर तिचं मंथन सुरू झालं.. जी दृश्यं दिसताहेत त्याची काही संगती लावण्याचा प्रयत्न ती करू लागली.

कोरोना विषाणूसारख्या विषाणूंची एक मोठी फौज गुप्तपणे कुठेतरी निघाल्याचं तिला स्वप्नात दिसलं होतं... पहिला कोरोना, त्यानंतर त्याचा रूपांतरित

भाऊ किंवा बहीण, त्यानंतर डेल्टा कोरोना त्यानंतर डेल्टा प्लस कोरोना आणि त्यानंतर अशा असंख्य रूपांतरित कोरोना विषाणूंची ती फौज होती. शिस्तबद्ध रीतीने पण प्रचंड रागाने मार्गक्रमण करत होती... कुठे जात असावी बरं ही फौज? तेजोमयीला प्रश्न पडला होता.

०००

स्वप्नातल्या आभासी जगात घडणाऱ्या घडामोडींचं उत्तर कसं काय देता येणार? असा प्रतिप्रश्न तेजोमयीनं स्वतःला केला. या फौजेला नजरेपासून दूर करण्याचा प्रयत्न ती करू लागली. मात्र दुसऱ्या रात्री परत ही फौज तिच्या स्वप्नात आली. ती दचकून जागी झाली. याचा खरंच

काहीतरी अर्थ असू शकेल का? ही फौज कुठे जात असेल याच्या शक्यता आपण लिहून काढल्या तर...

तिने लॅपटॉप उघडला नि मुद्दे लिहू लागली.

(१) ही फौज पुन्हा एकदा कोणत्या तरी राष्ट्रावर आक्रमणासाठी निघाली असावी.

(२) मानवाने कोरोनाच्या विरुद्ध लस शोधल्याने आता पृथ्वीवरून निघून जायला हवं म्हणून रागारागाने परतीच्या मार्गास लागली असावी.

(३) किंवा मग ज्या शास्त्रज्ञाने ही लस शोधून काढली त्याच्यावर आक्रमण करण्याचा या फौजेचा हेतू असावा.

तिसरी शक्यता लिहून पूर्ण होताक्षणी ती शहारली.

लस शोधणाऱ्या संशोधकांवर मारा करून, 'ना रहेगा बांस ना बजेगी बासुरी' या उक्तीनुसार कृती करण्यासाठी या कोरोना फौजेला आज्ञा तर मिळाली नसावी ना? असं जर असेल तर कोरोना विषाणूवरील लसीचं संशोधन धोक्यात येऊ शकतं. याचा अर्थ मानवजात संकटात येऊ शकते. अशा कल्पनेचा विस्तार तेजोमयीच्या मनानं केला..

छे छे, अशी स्वप्नं म्हणजे भाकडकथाच असतात. कशाला त्यात आपण गुंतायचं, असं स्वतःला समजावून तेजोमयीनं लॅपटॉप बंद केला आणि ती झोपी गेली. मात्र तिला पहाटे पुन्हा स्वप्न पडलं. कोरोनाची फौज ज्या दिशेने गेली होती त्याच्या विरुद्ध दिशेने परतत होती. त्यांचा राग मावळल्याचं जाणवत होतं.. आनंद आणि उत्साहात ही फौज होती!

हे काय भलतंच, असं स्वतःलाच सांगत तेजोमयी जागी झाली. फौज जाऊन परततेय याचा अर्थ, त्यांचं जे मिशन होतं, ते पूर्ण झालं की काय? तिच्या मनात प्रश्न आला. घाईघाईने उठून ती दिवाणखान्यात आली. तिने कमी आवाजात टीव्ही सुरू केला.

बातम्यांसाठी सीएनएन वाहिनी लावली.

०००

ब्रिटनमध्ये एकच हलकल्लोळ माजला होता. प्राध्यापक सारा गिलबर्ट या मध्यरात्रीपासूनच त्यांच्या राहत्या घरातून गायब झाल्या होत्या. या प्रा. सारा गिलबर्ट म्हणजे ऑक्सफर्ड विद्यापीठात कोरोना विषाणूविरुद्धची लस शोधण्यासाठी रात्रीचा दिवस केलेल्या विषाणूशास्त्राच्या संशोधक. त्यांच्या संशोधनातून 'अॅस्ट्राझेन्का' (AstraZeneca) या लसीचा शोध लागला. आतापर्यंत निर्मिती झालेल्या लसींमध्ये ही लस सगळ्यात प्रभावी असल्याचं सिद्ध झालं होतं.

याचाच तर धसका कोरोना विषाणूने घेतला नसावा? आपल्या पुढच्या अवतारांचा प्रभाव कमी किंवा शून्य करून टाकणाऱ्या लसीचा जर प्रा. सारा यांनी शोध लावला तर.. तर... असं कोरोना विषाणूच्या म्होरक्यास किंवा सरदारास वाटू शकतं. त्यावरचा एकमेव उपाय म्हणून त्याने आपल्या फौजेला प्रा. सारा यांचं अपहरण करण्याचा आदेश तर दिला नाही ना? तेजोमयी स्वतःशीच मोठ्यानं बोलली.. या कल्पनेनं तिच्या अंगावर काटे आले. ओह नो, म्हणत ती जोरात ओरडली.

या ओरडण्याने आई-बाबा तिच्या खोलीत धावत आले. तिला त्यांनी उठवलं.

"काय झालं..?" आई-बाबांनी तिला एकाच वेळी विचारलं.. तेव्हा तिने सारं काही कथन केलं.

"याचा अर्थ तू एका स्वप्नात दुसरं स्वप्न बघत होतीस तर.. " बाबा तिचा गालगुच्चा घेत म्हणाले. तेव्हा कुठे तिच्या ते लक्षात आलं.

याचा अर्थ कोरोना विषाणूसारखा स्वप्नाचाही गुणाकार व्हायला लागला म्हणायचा. पण बाबा, जे स्वप्नात दिसलं, त्याची काही संगती लागतेय का तुम्हांला? तेजोमयीनं विचारताच बाबा काही क्षण

स्तब्ध झाले..

अशा स्वप्नांना कितपत हवा द्यायची, हा प्रश्नच असतो.. ते सुद्धा तेजोमयीच्या विचाराचे होते. पण सध्याचा काळ अनिश्चिततेचा असल्याने काहीतरी हालचाल करायला हवी, असं बाबांना वाटलं.

“म्हणजे काय करायचं बाबा?” तेजोमयीनं विचारलं.

“आपण प्रा. सारा यांना एक मेल लिहूया का, या स्वप्नातील घटनांचा आधार घेऊन?”

“अगं, अँस्ट्राझेन्काचा शोध घेण्यापर्यंतचा त्यांचा प्रवास हा अशाच एका मेलने झाला होता. ३१ डिसेंबर २०१९च्या मध्यरात्री प्रयोगशाळेतील संगणक बंद करत असताना, प्रा. सारा यांना त्यांच्या मेल बॉक्समध्ये एक अनोळखी मेल आल्याचं दिसलं. त्यांनी तो उत्सुकतेने वाचायला सुरुवात केली. चीन देशातील वुहान शहरात एका अनामिक आजाराने चार व्यक्ती प्राण गमावून बसल्याची माहिती त्या मेलमध्ये होती... हा एक नवा आजार असल्याचं लक्षात येऊ लागलं. जागतिक आरोग्य संघटनेने वर्षभरापूर्वी असा एखादा डिसिज (आजार) एक्स (अनोळखी) जगभर उच्छाद मांडू शकतो असं सर्व शास्त्रज्ञांना मेल करून कळवलं होतं. प्रा. सारा यांना ते आठवलं. त्यांच्यातला विषाणूशास्त्रज्ञ जागा झाला. पुढचा इतिहास साऱ्यांनाच ठाऊक आहे. अथक परिश्रमाने त्यांनी ‘अँस्ट्राझेन्का’ लशीची निर्मिती केली..”

“याचा अर्थ, करोना विषाणूला हरवण्याचं जैवशास्त्रीय तंत्र त्यांनी अवगत केलं. याचा दुसरा अर्थ, हा करोना विषाणू कितीही रूपांतरं करू लागला तरी प्रा. सारा या जैवशास्त्रीय तंत्राचा वापर करून आणखी प्रभावी लस शोधू शकतात,” तेजोमयी म्हणाली.

“त्यांना आणखी प्रभावी लस शोधताच येऊ

नये म्हणून त्यांचं अपहरण करण्याचा कट रचला असेल तर? माझ्या स्वप्नातली करोना विषाणूची फौज तसंच तर सांगत नसावी...?”

तेजोमयीच्या या बोलण्याने बाबा खरोखरच दचकले.

“अशा स्वप्नांवर विश्वास ठेवायचा नसतो बाळ, तुला जे काही दिसलं म्हणतेस, त्यावर आधारित तू केलेला तो तर्क आहे. पण त्याला काही आधार नाही..”

०००

“समजा भविष्यात असं काही विपरीत घडलंच तर डॉ. सारा यांच्यासारखं कुणीतरी जीवतोड संशोधन करणारं नको का? तसा प्रयत्न मी केला तर..” बाबांच्या नजरेला नजर भिडवत तेजोमयीने विचारलं.

“तेजोमयी, ‘Dream is not that which you see while sleeping, it is something that does not let you sleep’ हे डॉ. अब्दुल कलाम यांचं वचन माहित आहे नं?” बाबा म्हणाले!

—सुरेश वांदिले
ekank@hotmail.com
(बालसाहित्यिक)

चित्र- अदिती पाध्ये-देसाई

कोकिलेची इच्छा

कोकिला म्हणते लताला, मला सा रे ग म शिकव..
माझ्या कुहू कुहूमध्ये एकतरी गाणं बसव ॥१॥

तुझ्यासंगे वाटे गावी ओळ एखादी,
चाल मात्र असू द्यावी जरा सोपी आणि साधी ॥२॥

सगळे मानतात बहिणी बहिणी, तुला आणि मला..
परि तुझ्या ओळखीचा योग नाही आला ॥३॥

लाजाळू मी, स्वर माझा फांदीआड खुले..
परि तुला पाहावया मनी खुळावले ॥४॥

ठाऊक आहे रोजच तू असतेस घाईघाईत..
माझ्यासाठी एकदा गडे ये ना ग आंबेराईत ॥५॥

शिकव मला आलाप, ठेका नि थोड्याशा ताना..
तुझ्या आवाजाची जादू मला कळू दे ना ॥६॥

गळ्याशपथ शिकेन त्याचे सार्थक मी करीन..
दमतेस जेव्हा फार तुला उसना आवाज मी देईन ॥७॥

-सुमन फडके

आपल्या सर्वांच्या लाडक्या लतादीदी अलीकडेच आपल्याला सोडून गेल्या. सुमन फडके या ज्येष्ठ कवयित्रीने लतादीदींना उद्देशून ही कविता रचली. लतादीदींना ही कविता फार आवडली. २८ जुलै २००८ रोजी भारतरत्न लतादीदींनी चक्क सुमनताईंना फोन करून दाद दिली. सुमनताई म्हणतात, “तो अडीच मिनिटांचा संवाद मी माझ्या मनात जतन करून ठेवलाय.” सुमन फडके यांच्याकडे लतादीदींची लफ्फेदार सही असलेले आभार मानणारे पत्रही आहे. वाचा ही कविता ! आणि त्यासोबत आपले सुलेखनकार अच्युत पालव यांनी केलेले सुलेखन.

शिक्षणाचा नवा फंडा, कधीतरी घालतो गंडा

इंटरनेटची सुरुवात झाली, त्यावेळी कुणी सांगितलं असतं की, बालवाडीतली छोटीशी मुलं टीचभर फोनच्या स्क्रीनवरून बालगीतं शिकतील, तर कुणाला ते खरं तरी वाटलं असतं का? पण ज्यावेळी बाहेर पडण्यावर करोनामुळे बंधनं आली, त्यावेळी तंत्रज्ञान सर्वांच्या मदतीला आलं. भल्या मोठ्या वर्गात बसून, एकमेकांच्या खोड्या काढत शिकणारी तुम्ही मुलं एकटी एकटी घरातून निरनिराळे विषय शिकू लागलात. शाळेच्या अभ्यासक्रमाशिवाय संगीत, नृत्य, खेळ, चित्रकला अशी सगळी कौशल्यं ऑनलाइन शिकण्याच्या सोयी उपलब्ध होऊ लागल्या. काही काळाने अशी विविध कौशल्यं शिकवणाऱ्या कंपन्या जाहिराती करून स्वतःची माहिती देऊ लागल्या.

घराबाहेर जाण्यावर बराच काळ बंधन होते. शाळा बंद. मैदानं ओस. बागेला कुलूप. मग आपण चिडीचुप्प कसं बसणार? आपली उत्सुकता आणि जिज्ञासा यांचं समाधान या ऑनलाइन वर्गात होईल, असे दावे अनेक जाहिराती करू लागल्या. आता तर ऑनलाइन शिक्षणाच्या कितीतरी सोयी निर्माण झाल्या आहेत. काही जण प्रामाणिकपणे असे वर्ग चालवतात, तर त्यातले काही जण फक्त व्यापारी वृत्तीने या परिस्थितीचा फायदा उठवतात. अशा विविध ऑनलाइन शिकवणी वर्गांसाठी पैसे भरताना या गोष्टी मात्र लक्षात घ्या.

● कुठल्याही जाहिरातीत सांगितलेल्या सगळ्या गोष्टींवर पटकन विश्वास ठेवू नका.

कोणताही विषय ऑनलाइन शिकण्यासाठी पैसे भरण्यापूर्वी नीट खबरदारी घेतली नाही तर फसगत होऊ शकते . १५ मार्च जागतिक ग्राहक दिन . त्यानिमित्त हा लेख-

● ज्यावेळी तुम्ही लॉग-इन आयडी तयार कराल, त्यावेळी कुणीतरी मोठी जाणकार व्यक्ती शेजारी हजर असू दे.

● लॉग-इन आयडी तयार करताना 'नियम आणि अटी' दिसतात. त्या मान्य करण्यापूर्वी त्या नीट वाचल्याच पाहिजेत. घाईघाईने 'Agree' हे बटण दाबताना काय कबूल केलं, ते माहीत हवं; नाहीतर फसगत होऊ शकते.

● काही कंपन्या लॉग-इन आयडी तयार करताना डेबिट कार्ड अगर बँक खात्याचे तपशील विचारतात. ते दिले तरच लॉग-इन आयडी मिळतो. या तपशिलाबरोबर एक टिपणसुद्धा असतं. त्यात असं स्पष्ट म्हटलेलं असतं की, जर विद्यार्थ्यांने फुकट उपलब्ध असलेल्या धड्याशिवाय विकत घ्यावी लागणारी माहिती मिळवण्याचा प्रयत्न केला,

तर ती आम्ही देऊ आणि पण त्यासाठीची रक्कम तुमच्या डेबिट कार्डाद्वारे वसूल करू. आता हे सगळे ज्या शब्दांत दिलेले असते, त्यातून आपण आपल्या कार्डाच्या किल्ल्याच जणू त्यांना देतोय, हे अनेकांच्या लक्षात येत नाही. त्यामुळे नकळत आर्थिक फटका बसल्याचा अनुभव अनेकांना आलेला आहे.

● 'तुमच्या यूएसबीमध्ये साठवलेल्या फोटो/ डेटा (विदा) यांना पण अॅक्सेस देतो' – याच्या समोर टिक मारावी, अशी सूचना काही वेळा येते. ही परवानगी तुम्ही नाकारू शकता –डिनाय करू शकता. पण मग तुम्हांला इच्छित माहिती मिळेल याची खात्री नाही. अशी परवानगी द्यावी का, हे समजून मग वर टिक करायला हवे.

● काही वेबसाइटवर असेही लिहिलेले असते की, तुम्हांला कोर्स आवडला नाही तर पैसे परत देऊ. (Money back guarantee). पण कुणी तुम्हांला सहजपणे पैसे परत देत नाहीत. अशा आमिषाला बळी पडू नका.

● ऑनलाइन शिक्षण देणाऱ्या अनेक कंपन्यांनी, सुरुवातीला दिलेले शब्द न पाळल्याच्या अनेक तक्रारी आहेत. म्हणजे आधी सांगतात की, व्यक्तिगत लक्ष देऊन शिकवू किंवा ४ मुलांची बॅच असेल. पण प्रत्यक्षात तसे नसते. एका नामवंत शिक्षकाच्या नावाने वर्ग सुरू केला जातो, नंतर मात्र भलतेच कोणीतरी शिकवायला येतात. अशा फसवा-फसवी झाल्याच्या खूप तक्रारी आहेत.

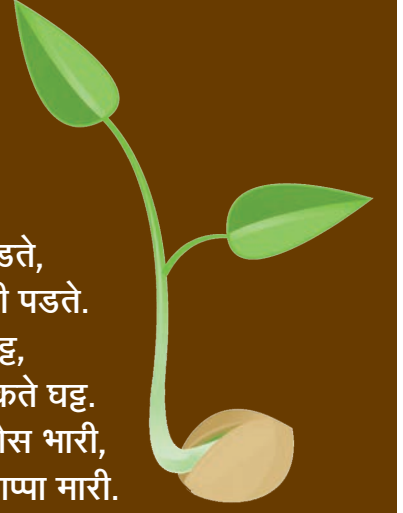
स्मार्ट पद्धतीने शिकणाऱ्या स्मार्ट मुलांनी अशा फसवेगिरीला बळी पडू नये, म्हणून या टिप्स. हे माध्यम वापरताना अज्ञानाने किंवा अनवधानाने फशी पडू नका.

-वसुंधरा देवधर

vasudeo55p@gmail.com

('मुंबई ग्राहक पंचायत' कार्यकर्ती)

बी

एक बी फळात दडते,
चावा घेताच खाली पडते.
दुसरी बी करते हट्ट,
फळाबाहेरच लटकते घट्ट.
तिसऱ्या 'बी'ला हौस भारी,
कणसात डोलत गप्पा मारी.
चौथी बी हलकीफुलकी,
उडत राहते झुळूक आली की.
पाचव्या 'बी'ला झोप फार,
शेंगेच्या उबेत गपगार.
किडे, पाखरे, ओहळ, वारे,
बियांना सोबत नेतात सारे.
मातीत निजून उठल्या की,
उघडतात त्या हिरवे डोळे.

-अपर्णा

swara.mokashi@gmail.com

विनोद

▶ २० वर्षांपूर्वी बायकोने ओवाळले तेव्हा ९०% तांदूळ केसात अडकून राहिले... आज ओवाळले तर फक्त १०% केसात अन् ९०% जमिनीवर... तांदूळ पहिल्यासारखे राहिले नाहीत हल्ली.. !

▶ 'थंडी आत्मसन्मानाची संधी देते.' अंगावर शाल घेऊन आपणच आपला सत्कार करायचा.

बा...बा...रे!

आपल्या स्वभावातल्या कमतरता नीट ओळखल्या, त्या मान्य केल्या तर
ठरवून स्वभाव बदलता येतो की!

विश्वासने जोरदार पॅन्डल मारत सायकलचा वेग वाढवला, तेव्हा घड्याळ बरंच पुढे धावत होतं! रात्रीचे अकरा वाजले होते. घरी पोहोचल्यानंतरचं चित्र त्याला दिसू लागलं होतं. त्याला स्वतःच्या उशिरा जाण्याचं मुळीच समर्थन करायचं नव्हतं. सगळे मित्र महेशच्या घरी ग्रुपस्टडीसाठी जमले होते. रात्री नऊपर्यंत येतो, असं सांगून तो घरून निघाला होता.

महेशच्या घरचा फोन बंद होता. सर्व मित्रांचे फोन एका खोलीत आणि हे सगळे हॉलमध्ये! त्यामुळे मोबाइलवरचे सात मिस्ड-कॉल त्याने अगदी निघता निघता बघितले होते. आता फोनवर बोलण्यापेक्षा पंधरा मिनिटांनी काय होईल ते बघू, असा विचार करून तो वेगाने घराकडे निघाला. तो स्वतःवरच चरफडत होता.

घर अजून पाच मिनिटांवर होतं आणि स्कूटरवरून बाबा येताना दिसले. आता काही आपलं खरं नाही, असं त्याच्या मनात आलं. विश्वास

चांगलाच चरकला. रहदारी अगदी तुरळक होती. सायकलवरून येणारा विश्वासही बाबांना पटकन दिसला. बाबांनी स्कूटर वळवली. दोघांमध्ये नजरानजर झाली. बाबांचा प्रचंड तणावाखाली असलेला चेहरा विश्वासला बघून जरा बदलला. पण क्षणभरच! चेहऱ्यावर प्रश्नचिन्ह आणि थोडासा राग विश्वासला दिसू लागला. बाबा काहीच बोलले नाहीत. विश्वासच्या सायकलच्या मागून ते घराकडे निघाले.

दोघेही घरी पोहोचले तेव्हा सव्वाअकरा वाजले होते. घरात पाऊल ठेवताच आईने आतापर्यंत आवरून ठेवलेला मनाचा बांध फुटला. तिच्या डोळ्यांतून पाणी आणि तोंडाने प्रश्नांची सरबत्ती सुरू झाली. बाबांनी शांतपणे स्कूटरची चावी जागेवर ठेवली. हातपाय धुवायला जाताना विश्वासकडे बघून, “तुझं खाणं झालंय, की जेवायचा आहेस?” एवढंच विचारलं. ऐकू येईल न येईल अशा आवाजात “जेवायचं आहे.” एवढंच तो पुटपुटला आणि हातपाय धुवायला गेला. तयारी घेतली.

बाबांनी खुणेनेच आईला 'जेवणानंतर बोलू' असं सांगितलं. एरवी रात्रीचं जेवण हा हसत-खेळत, रेंगाळत होणारा कार्यक्रम आज पूर्ण शांततेत आणि पटकन आटपला. आई-बाबा काहीच विचारत नाहीत, याचं विश्वासला आश्चर्य वाटलं. पण तो ताण काही त्याला सहन होईना.

तो बोलू लागला. "आई-बाबा, माझं चुकलं. मी दिलेल्या वेळेत आलो नाही आणि उशीर होतोय हे फोन करून कळवलं नाही." पुढे पुन्हा तोच सांगू लागला, "आमचं प्रोजेक्टचं काम ठरल्याप्रमाणे साडेआठला संपलं. मग महेशने व्हिडिओ गेम खेळायचा विषय काढला. पंधरा मिनिटं खेळून चालणार होतं, म्हणून सगळे तयार झाले. खरंतर मला व्हिडिओ गेम खेळायला आवडत नाही. शिवाय प्रोजेक्टसाठी मी एक वर्किंग मॉडेल पण बनवतोय. लवकर घरी आलो तर ते काम पूर्ण करता येईल म्हणून मी निघत होतो. पण सगळ्यांनी खूप आग्रह केला. मला 'नाही' म्हणता आलं नाही. खरं सांगतो, तासाभराने मी पुन्हा निघायचा प्रयत्न केला. पण "स्कॉलर..... स्कॉलर" चिडवत त्यांनी मला पुन्हा

थोडं थांबायची गळ घातली. नंतर मात्र माझंही घड्याळाकडे लक्ष राहिलं नाही."

हुश्र, आपण आई-बाबांना मनातलं सर्व सांगू शकलो याचं विश्वासला समाधान वाटलं..

...हे सर्व ऐकल्यावर आईच्या डोळ्यांसमोर सणासमारंभाला लोकांनी आग्रहाने वाढलेलं, पण नको असलेलं अन्न संपवणारा छोटा विश्वास तरळला ! बाबांनाही जाणवलं की हट्ट करणं तर दूरच, पण आपण सांगितलेल्या कोणत्याच गोष्टीला हा कधी 'नाही' म्हणाला नव्हता.

नेमकी अडचण काय आहे, ते आता तिघांच्याही लक्षात आलं होतं. त्यामुळे आता एखादी गोष्ट नको असेल, आवडत नसेल, पटत नसेल तर चांगल्या शब्दांत आणि ठामपणे 'नाही' म्हणायचा सराव करायचा असं ठरलं. स्वभावाला औषध नाही, हे खोडून काढण्याचं शिवधनुष्य पेलायचा निग्रह विश्वासने केला !

-कांचन जोशी

kanchanpjoshi76@gmail.com

(संस्कृत अभ्यासक)

वेचक-रोचक

पर्यावरणीय प्रदूषण कमी करण्यासाठी, कागदाची नासाडी रोखण्यासाठी आणि औषधी वनस्पतींना प्रोत्साहन देण्यासाठी संरक्षण मंत्रालयाने 'आयुष मंत्रालय' आणि 'राष्ट्रीय औषधी वनस्पती मंडळा'च्या सहकार्याने एक अनोखा प्रकार केला. २६ जानेवारीला झालेल्या प्रजासत्ताक दिनासाठी आणि २९ जानेवारीच्या 'बीटिंग दि रिट्रीट'साठी पाहुण्यांना पाठवलेल्या निमंत्रण-पत्रांमध्ये कोरफड, अश्वगंधा आणि आवळा यांच्या बियांचा समावेश होता, ज्यांची नंतर लागवड करता येते. शिवाय निमंत्रण-पत्रात वापरलेल्या सर्व वस्तूही पर्यावरणपूरक होत्या.

-मेघना जोशी | (शिक्षणतज्ज्ञ) | joshimeghana.23@gmail.com

म्यानमारमध्ये अहिंसेच्या मार्गाने लढा

म्यानमारमध्ये सैनिकी शासन व्यवस्था आली. या सगळ्या घटनेचा सामान्य माणसावर काय प्रभाव पडला, हे समजून घेण्यासाठी मीसुद्धा म्यानमारच्या रस्त्यावर उतरलो. तिथल्या लोकांशी संवाद साधला, तेव्हा मला कळलं की लोकशाही आपल्याला काय बळ देते. सैनिकी व्यवस्थेमुळे सैनिकांनी केलेल्या अत्याचाराविरुद्ध सामान्य नागरिकांना कायद्याने दाद मागण्याचे मार्ग बंद झाले. सैनिकांना लोकांवर अत्याचार करायला मोकळं रान मिळालं. शिक्षण,

वैद्यकीय, अभियांत्रिकी, विज्ञान अशा सगळ्याच क्षेत्रांत ज्याला एकाधिकारशाही म्हणता येईल, तो अंमल एक प्रकारे सुरू झाला. जर तुम्ही कोणताही विरोध केलात तर तुमच्या घरात कधीही घुसून तुमच्यावर अत्याचार करण्याचा किंवा तुमच्या कुटुंबीयांना जेलमध्ये टाकण्याचा परवाना या व्यवस्थेला मिळाला. हे सगळंच कुठे तरी आपल्या देशाला भविष्यात अंधारात ढकलणारं आहे, याची जाणीव तिथल्या सामान्य

**भरपूर स्वातंत्र्य अनुभवत जगणारा हा भारतीय इंजिनियर गेल्या वर्षी
कामानिमित्त म्यानमार देशात गेला . आणि अचानक पारतंत्र्यात गेल्याचा तिथला
अनुभव त्याला फारच अस्वस्थ करणारा वाटला . स्वातंत्र्य आणि पारतंत्र्य
यामध्ये काय फरक असतो, हे त्याने प्रत्यक्ष पाहिले . त्याबद्दलचा त्यांचा पहिला
लेख तुम्ही फेब्रुवारीच्या अंकात वाचला असेल .**

म्यानमारवासीयांना झाली होती.

निषेध फक्त आकांडतांडव करून नोंदवता येतो असं नसतं, हे मला या लढ्याच्या निमित्ताने शिकायला मिळालं. शांततेच्या आणि अहिंसेच्या मार्गानेही आपण विरोध नोंदवू शकतो, हे पुन्हा एकदा स्पष्ट झालं. या लढ्याने मला खूप शिकवलं आणि हरवलेलं खूप काही सापडलं. म्यानमारमधील लोकांनी अमेरिकन राजदूत कार्यालय, युनायटेड नेशन्सचं कार्यालय आणि इतर देशांच्या राजदूत कार्यालयांपुढे हा शांततेच्या मार्गाने लढा सुरू केला होता. या लढ्याला दाबण्यासाठी अनेक प्रयत्न तिथल्या सैनिकी सत्तेने बंदुकीच्या जोरावर केले. शांततेने मोर्चा काढून निषेध करणाऱ्या सामान्य लोकांवर लाठीमार झाला, अश्रुधुरांचा मारा केला गेला आणि त्यालाही जेव्हा लढा देणारे ऐकत नाहीत, तेव्हा गोळ्याही घातल्या. गोळ्यांनी हा लढा चिरडण्याचा प्रयत्न केला, पण तरीसुद्धा तिथली जनता त्याला पुरून उरली.

सैनिकांच्या बंदुकीच्या गोळ्यांना उत्तर देण्यासाठी तिथल्या जनतेने अहिंसेचा मार्ग पत्करला. गरिबातील गरीब माणूस आपल्या दोन वेळच्या जेवणाची भ्रांत न करता आणि आपल्या जिवावर उदार होऊन निषेधाचे झेंडे घेऊन रस्त्यावर उतरला होता. इतिहासात लोकशाहीचा लढा देऊन

पंतप्रधान झालेल्या आंग सान सू की या आपल्या लाडक्या नेत्याच्या सुटकेसाठी तिथल्या जनतेने एक बंड पुकारलं.

भारताचा स्वातंत्र्याचा लढा माझ्या पिढीने नुसताच पुस्तकात अनुभवला आहे. पण आता मी एका अशा लढ्याचा प्रत्यक्ष अनुभव घेत होतो. हे लोक फक्त स्वतःचा नाही, तर देशाचा विचार करताना बघत होतो. त्यांच्यात एक वेगळा जोश होता. प्रसंगी अंगावर लाठ्या आणि गोळ्या झेलायचीदेखील त्यांची तयारी होती. त्यांना कोणी नेता नव्हता, त्यांना कोणी बोलावलं नव्हतं, तर उत्स्फूर्तपणे त्यांनी हा लढा चालू केला होता.

मी आपल्या इतिहासाच्या पुस्तकात जे वाचलं होतं की, स्वातंत्र्याच्या लढ्यात अनेकांनी आपल्या प्राणाची आहुती दिली, अनेकांनी लाठ्या झेलल्या आणि हसत हसत मृत्यूला मिठी मारली. ते आज सगळं अनुभवताना आपसूक डोळ्यांच्या कड्या ओल्या झाल्या. मनोमन त्या अनामिक हुतात्मा वीरांचे आभार मानले, ज्यांच्यामुळे आज मी जगातील सगळ्यात मोठ्या लोकशाही राष्ट्रात स्वातंत्र्याने जगू शकतो.

-विनीत वर्तक

vartakvinit@gmail.com

(इंजिनियर व लेखक)

पाण्यातली आज

अन्वय धावत धावतच घरी आला. पाठीवरची सॅक खुर्चीत टाकत म्हणाला, “पेटती मेणबत्ती जर का पाण्यात ठेवली तर ती विझेल ना आजी? काऽऽय? कारण आमच्या सुमाताई म्हणाल्या की, उद्याऽ त्या आम्हांला पाण्यात पेटती मेणबत्ती ठेवून दाखवणार आहेत. आणि पाणी असलं तरी ती विझणार नाही.”

“आम्ही विचारलं, असं कसं? तर त्या म्हणाल्या की, हे सिक्रेट तुम्ही उद्या शोधून काढा.”

आजी हसतच म्हणाली, “हे सहज शक्य आहे रे. चला ही गंमत आपण आत्ताच करून पाहूया.”

अन्वय आणि आजी कामाला लागले. आजीने मेणबत्ती, काडेपेटी आणि स्टीलचं छोटं पातेलं आणलं.

अन्वय अर्धी बादली पाणी घेऊन आला. पाणी ओतण्यासाठी जग आणला.

आजीने खूण करताच अन्वय एक लहान ताटली घेऊन आला. आजीने मेणबत्ती पेटवली.

वितळणाऱ्या मेणाचे काही थेंब लहान ताटलीवर टाकले आणि त्यावरती

मेणबत्ती सरळ उभी केली. आजीने ती मेणबत्ती पातेल्यात ठेवली. ती अन्वयला म्हणाली, “हं.

चित्र- गिरीश सहस्रबुद्धे

आता या जारने सावकाश पाणी ओत.”
आजीने सांगितल्याप्रमाणे अन्वयने सावकाश
पाणी ओतलं. थोड्याच वेळात मेणबत्तीची
लांबी कमी-कमी होऊ लागली. म्हणजे
मेणबत्तीची लांबी पाण्याच्या उंचीपेक्षा कमी
झाली तरी मेणबत्ती काही विझली नाही.
मेणबत्ती जळतच होती.

अन्वय मोठे डोळे करून हे दृश्य पाहात
होता. अन्वयच्या मनातलं ओळखून आजी
सांगू लागली, “मेणबत्तीची उंची जरी
पाण्याच्या उंचीपेक्षा थोडी कमी झाली तरीही
मेणबत्ती जळत राहते, याचं कारण अगदी
सोपं आहे. मेणबत्तीचा बाहेरचा पृष्ठभाग
सतत पाण्याच्या संपर्कात असल्याने तो
थंड राहतो...”

आजीला थांबवत अन्वय म्हणाला,
“थांब. थांब. मी नीट पाहून याच्या पुढचं
कारण शोधलं आहे. मेणबत्तीचा बाहेरचा
पृष्ठभाग पाण्यामुळे सतत थंड राहिल्याने
त्या भागातील मेण वितळतच नाही. पण
मेणबत्तीचा आतील भाग मात्र मेणबत्ती सतत
पेटत असल्याने वितळत राहतो. त्यामुळे
तिथे खोलगट भाग तयार होतो. बघ आजी,
तसंच दिसतंय तिथे.”

“शाबास अन्वय. एकदम बरोबर !
व्यवस्थित निरीक्षण केलं तर सिक्रेट
ओळखता येतंच. ‘पाणी स्वतःहूनच पेटत
नाही, पण पाण्यातच पेटणाऱ्यांना मात्र ते
कधी-कधी स्वतःहूनच मदत करतं’ ही
चिनी म्हण लक्षात ठेव.”

-राजीव तांबे

rajcopper@gmail.com

(प्रसिद्ध बालसाहित्यिक)

कल्पकला

पिस्त्यांची टरफले आणि पेपरकपपासून बनवलेला स्टँड

साहित्य- पिस्त्यांची टरफले, चार पेपरकप, गोंद,
काळा आणि सोनेरी अक्रेलिक रंग,वार्निश.

कृती- एका पेपरकपच्या आत, दुसरा पेपरकप
चिकटवून घ्या.

असंच आणखी

एक मॉडेल

बनवून घ्या. आता

तयार झालेली

दोन्ही मॉडेल्स

त्यांच्या बंद बाजूने

एकमेकांना

चिकटवून घ्या.

आता ह्या तयार

झालेल्या

मॉडेलवर फोटोत

दाखविल्याप्रमाणे

पिस्त्यांची टरफले

चिकटवून घ्या.

त्यानंतर त्यांना काळ्या रंगाने रंगवा आणि वरून

सोनेरी रंगाने शेडिंग करा. रंग पूर्णपणे वाळल्यावर

त्यावर वार्निश करा. अशाप्रकारे हा स्टँड तयार

होईल.

-स्वरूपा वक्नाली

swarupamv@gmail.com

Hide & Seek

Illustrated by Juilee Mahimkar

Some objects are playing hide & seek on the page beside, can you find them?

Sandwich

Computer mouse

Injection

Grater

Nailcutter

Handkerchief

Dolphin

Playing card

Bottle

Arrow

Crayon

Bucket

Building

Fishing rod

Dinosaur

Paper clip

Tie

Brush

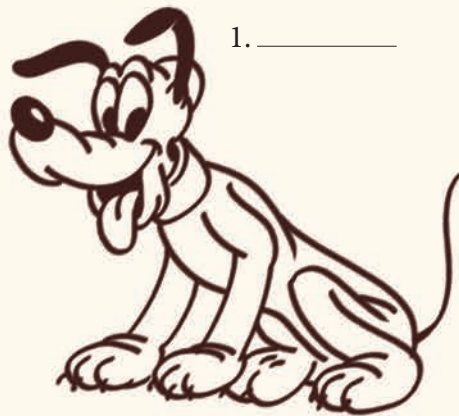
Onion

Whisk

Guess who?

These famous cartoons are here to say 'Hi' to you. Can you guess who they are? And if you know them, go ahead and add some colours!

1. _____

2. _____

मुग्धा गोडबोले-रानडे

'आई कुठे काय करते', 'अजूनही बरसात आहे' या दोन्ही लोकप्रिय मालिकांचे संवाद लेखन जिने केले आहे ती सुप्रसिद्ध लेखिका-अभिनेत्री मुग्धा गोडबोले-रानडे! मुग्धाने अभिनेत्री म्हणून स्वतःची ओळख आधीच निर्माण केली होती. आता अभिनेत्री आणि त्याचबरोबर लेखिका असणाऱ्या मुग्धाचे हे गुण कसे, कधी बहरत गेले ते तिच्याकडूनच जाणून घेऊया.

मी मूळची पुण्याची आहे. पुण्यातल्या सौ. विमलाबाई गरवारे हायस्कूलमध्ये मराठी माध्यमात माझं शिक्षण झालं. आमचं घर डेक्कन जिमखाना भागात होतं. घरी आई-बाबा-भाऊ आणि मी असे चौघंजण राहायचो आणि माझी आजी आमच्याकडे अधूनमधून राहायला यायची. शाळा, गाण्याचा क्लास, संध्याकाळी खेळणं असा दिनक्रम असायचा. सुप्रसिद्ध लेखिका मंगला गोडबोले ही माझी आई. आमच्या घरी प्रचंड पुस्तकं होती. आई-

बाबा दोघांनाही वाचनाची प्रचंड आवड. त्यामुळे मीही लहान वयातच खूप वाचलं. त्याचा मला मोठेपणीही फायदा झाला. तेव्हा जे वाचलेलं असतं, त्याचा प्रभाव पुढे कायम राहतो.

माझ्या जडणघडणीच्या काळात आजूबाजूचं वातावरण खूप समृद्ध होतं. पु. ल. देशपांडे यांचं घर आमच्या घरापासून जवळ होतं. कधीतरी जाता-येताना पुलं दिसायचे. शान्ता शेळके, सरिता पदकी यांचं आमच्या घरी येणं-जाणं असायचं.

ग. दि. माडगूळकरांची नात मानसी माइया वर्गात होती. आताची प्रसिद्ध अभिनेत्री विभावरी देशपांडे माझी बालमैत्रीण. ती आमच्या शेजारीच राहायची. आम्ही मैत्रीणी मिळून रविवारी सकाळी सायकली काढून फिरायला जायचो. कधी पुलंकडे त्यांची सही घ्यायला जायचो. रोज संध्याकाळी पाच वाजता बाहेर पडलं की साडेसात वाजता घरी यायचं हे ठरलेलं असायचं. त्यामुळे तेव्हा मोबाइल फोन नसले तरी घरच्यांना काळजी वाटायची नाही. माइया तेव्हापासूनच्या मैत्रीणी आजही आहेत.

माझी आई तेव्हा आमच्यासाठी नाटकं लिहायची. त्यांच्या तालमी आमच्या घराच्या गच्चीवर व्हायच्या. माझं घर शाळेजवळ असल्यामुळे गीतापठण, मनाचे श्लोक पाठांतर स्पर्धा या सगळ्यांच्या तालमीही आमच्या गच्चीवर व्हायच्या. त्या काळी मोबाइल, इंटरनेट वगैरे नसल्यामुळे शाळा-अभ्यास झाल्यावरही वेळ भरपूर असायचा. टीव्हीवर 'चित्रहार', शनिवार/रविवारी लागणारा ब्लॅक अँड व्हाईट सिनेमा आणि रोजच्या बातम्या आम्ही बघायचो. मी ५-६ वर्षांची असल्यापासून मला चष्मा होता आणि नंबर बऱ्यापैकी जास्त होता. त्यामुळे असेल बहुतेक, मला कुठलाही खेळ नेटाने खेळता आला नाही. पी.वाय.सी. ग्राऊंड, डेक्कन जिमखाना घराच्या जवळ असूनही मला कुठलाही खेळ शिकता आला नाही याचं वाईट वाटतं. माझा भाऊ मात्र क्रिकेट शिकला, रणजी ट्रॉफीपर्यंत खेळला.

मी पाचवी-सहावीत असताना 'कॉन्टॅक्ट लेन्सेस वापरल्या तर नंबर वाढणार नाही' असं सांगितल्यामुळे लेन्सेस वापरायला लागले. तेव्हापासून जास्त सेल्फ कॉन्शस झाले. त्या वयात स्वतःच्या रंगरूपाकडे बघण्याचा एक कॅमेरा मनाला लागलेला असतो. आमच्या घरात नेहमीच सांगितलं जायचं की बाह्य रूपापेक्षाही आपली बुद्धी, आपली जडणघडण ही खूप महत्त्वाची असते. त्यामुळे

टीव्हीवरच्या 'किलबिल' कार्यक्रमात आमचं नाटक!

दिसण्याला, स्वतःच्या रंगरूपाला कधीच अनावश्यक महत्त्व मी दिलं नाही. माझे कपडेसुद्धा फार फॅशनेबल कधीच नसायचे. मी अभिनयाच्या क्षेत्रात आल्यावर फार 'बोल्ड' भूमिका केल्या नाहीत!

शाळेत मी आमच्या वर्गात सगळ्यात उंच होते. त्यामुळे मला बऱ्याच वेळा वर्गाचं मॉनिटर केलं जायचं. पण थोडे दिवस मॉनिटर होणं मिरवलं की मग मला त्याचा कंटाळा यायचा. वर्गात मी उभी आहे आणि माइया मैत्रीणी समोर बसल्या आहेत, असं मला नाही आवडायचं. मलासुद्धा त्यांच्यात जाऊन बसावंसं वाटायचं. ते नेतृत्व, त्या जबाबदाऱ्या मी व्यवस्थित पेलल्या, पण मला त्याची मनापासून आवड नव्हती.

आमच्या नातेवाईकांपैकी सगळीच मुलं इंग्रजी माध्यमात शिकायची. मी आणि माझा भाऊ मात्र मराठी माध्यमात शिकायचो. त्यामुळे पाचवी ते दहावीच्या काळात इंग्लिशचा जरा कॉम्प्लेक्स आला होता. तेव्हा वाटायचं की आपल्यालाही उत्तम इंग्लिश बोलता आलं पाहिजे. मी अभ्यासात तशी बरी होते. दहावीत चांगले मार्क मिळाल्याने फर्ग्युसन कॉलेजमध्ये पहिल्याच लिस्टला माझं नाव लागलं

आई-बाबा

आणि मी सायन्सला अॅडमिशन घेतली. मैत्रिणींच्या साथीने इंग्लिश छान शिकून घेतलं.

माझ्या बाबांचा व्यवसाय होता. आई स्वतःचं लेखन सांभाळून बाबांना त्यांच्या व्यवसायात मदत करायची. आई रोज सकाळी नऊ वाजता ऑफिसला जायची, तेव्हा मी घरी एकटीच असायचे. शाळेसाठी माझी मीच तयारी करून, वेळेवर जेवून, ताट घासून ठेवून मी शाळेत जायचे. आई-बाबा मला पोस्टात, बँकेत किंवा भाजी आणायला एकटीने पाठवायचे. लायब्ररीत जाऊन मी आईसाठी पुस्तकं बदलून आणायचे. त्यामुळे मी लहान वयातच खूप स्वावलंबी झाले. त्याचा उपयोग पुढे मी जेव्हा कामासाठी मुंबईत आले आणि पाच वर्षे एकटी राहिले, तेव्हा झाला. किशोरवयातल्या त्या 'फॉर्मेटिव्ह इयर्स'मध्ये मी खूप गोष्टी करू शकले. कविता, गाणं, वक्तृत्व या सगळ्यात मी असायचे. तेव्हा खूप वक्तृत्व स्पर्धांमध्ये मी भाग घ्यायचे. निबंध स्पर्धांमध्येही भाग घ्यायचे. पाचवीत असताना अनुराधा गरुड यांच्याकडे मी गाणं शिकायला सुरुवात केली. तेव्हा आम्ही त्यांच्याकडे शिकणारे

शाळेतील मैत्रिणी

विद्यार्थी मिळून छोटे छोटे कार्यक्रम करायचो. आम्ही परीक्षेसाठी म्हणून गाणं शिकलो नाही, तर गाणं आवडायचं म्हणून शिकलो. त्यामुळे एकेक राग आम्ही सहा-सहा महिनेही शिकायचो. अजूनही माझ्या लेखनात कुठल्यातरी गाण्याचा किंवा चीजेचा संदर्भ सहज, आपसूक येतो! माझ्या लहानपणी आमच्या घरात अनुप जलोटा यांच्या भजनांची, देवानंदच्या गाजलेल्या गाण्यांची अशा कॅसेट्स असायच्या. आज माझी मुलगी पंधरा वर्षांची आहे. ती कोरियन गाणी ऐकते तेव्हा मी तिची आवड समजून घेऊ शकते आणि मला ती गाणी आवडतातही!

आमच्या घरातलं एक वेगळेपण म्हणजे माझे आई-बाबा देव मानत नसल्यामुळे आमच्या घरी देवच नव्हते! आजी मात्र देवाचं करायची. ज्ञानेश्वरी, दासबोध वाचायची. त्यामुळे ज्ञानेश्वरांची एक मूर्ती आमच्याकडे होती. आजी आमच्याकडे यायची तेव्हा रोज सकाळी मोठ्या आवाजात स्तोत्रं, श्लोक म्हणायची. त्यामुळे अथर्वशीर्ष आणि आणखीही बरीच स्तोत्रं ऐकून ऐकूनच मला पाठ

झाली. या संस्कारांमुळे वाणी शुद्ध झाली. दासबोध, मनाचे श्लोक, ज्ञानेश्वरीतले विचार, भाषा मला कळली. सकाळची धावपळ आटपल्यावर मी कामासाठी जायला निघते तेव्हा गाडीत बसले की आजही कित्येकदा एखादं स्तोत्र माझ्या तोंडून आपोआपच येतं. ते म्हटल्यावर मन शांत होतं, स्थिर होतं आणि पुढच्या कामासाठी ऊर्जा मिळते. पण म्हणून मी रोजच काही म्हणते असंही नाही. माझ्या सासरच्यांची देवावर श्रद्धा आहे. त्यामुळे मी त्यांना सांगितलं, की मी काही करावं असं तुम्हांला अपेक्षित असेल तेव्हा मला स्वतःहून ते कळेलच

असं नाही, पण तुम्ही मला सांगा, मला शक्य असतील त्या गोष्टी तुमच्यासाठी म्हणून मी करेन. कारण मी देवाचं काही करत नसले तरी जे करतात, ज्यांची श्रद्धा आहे त्यांना माझा विरोधही नाही.

वाचन, मैत्रिणी, गाणं, विविध स्पर्धांमध्ये भाग घेणं, अभ्यास, स्वावलंबन अशा वेगवेगळ्या पातळ्यांवर माझं किशोरवय अतिशय समृद्ध होतं, असं नक्कीच म्हणता येईल.

-शब्दांकन : अंजली कुलकर्णी-शेवडे

anjalicoolkarni@gmail.com

(प्रसिद्ध निवेदिका)

चिन्हांकिता

(१) गणितातल्या पदावलीच्या नियमाप्रमाणे कं, चे, भा, गु, बे, व म्हणजे (BODMAS) पद्धतीनेच गणित सोडवावे.

(२) इथे पदावलीतील सर्व अंक दिले आहेत. उभ्या तसेच आडव्या मांडणीत चिन्हांसकट पूर्ण उत्तर लिहिले आहे.

(३) तुम्ही फक्त योग्य चिन्ह वापरून चौकट पूर्ण करा.

9		9		12	=	6
						+
9		1		4	=	5
						-
2		5		1	=	10
=		=		=		=
20	÷	4	-	4	=	1

-सुरेखा काणे

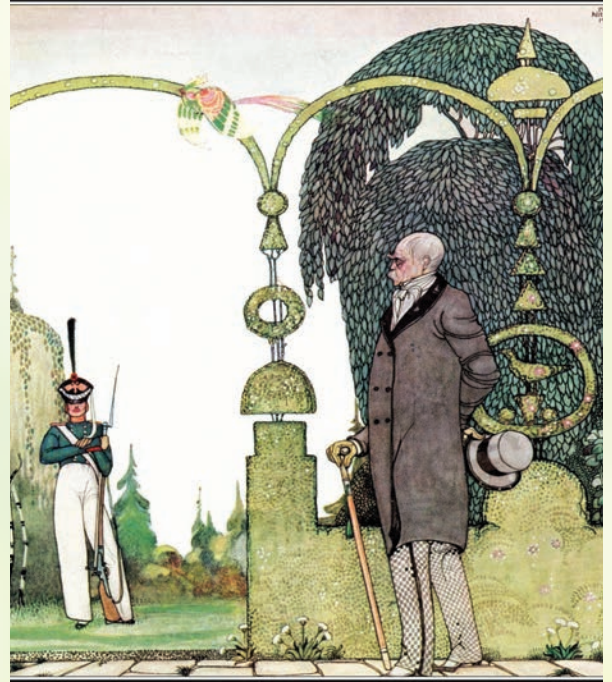
rekhakane@gmail.com

चिन्हांकिताचे उत्तर पान क्रमांक- ४५वर

हिरवळीवरील पहारेकरी

वेगवेगळे रीतिरिवाज, प्रथा, परंपरा सगळ्याच देशांत, सगळ्याच लोकांमध्ये असतात . पण त्या समजून उमजून पाळल्या, तर त्यांचा उपयोग . नाहीतर त्यांचा मूळ उद्देशच हरवून जातो, आणि आंधळेपणाने काहीतरी चालू राहते . या विषयावर सर आर्थर क्विलर-काउच यांनी लिहिलेल्या 'झरीनाज् व्हायलेट' या कथेचा हा स्वैर अनुवाद . ही कथा वाचल्यावर तुम्हांला पण काही प्रथांमागची कारणे शोधावीशी वाटतात का, पाहा .

जर्मनीच्या सम्राटांना एकदा अशी इच्छा झाली, की रशियन सम्राटांशी म्हणजे झारशी असलेले आपले शांततापूर्ण आणि मैत्रीचे संबंध आणखी घट्ट असावेत. पण त्यांचे वय झाल्यामुळे दूर रशियात सेंट पीटर्सबर्गपर्यंतचा प्रवास त्यांना झेपला नसता. मग त्यांनी आपला प्रतिनिधी म्हणून प्रिन्स बिस्मार्क यांना नवा मैत्रीकरार करण्यासाठी रशियाला पाठवले.

प्रिन्स बिस्मार्क सेंट पीटर्सबर्गला पोचले तेव्हा खूप रात्र झाली होती, पण रशियन लोक मोठे आतिथ्यशील, त्यांनी बिस्मार्क यांची अगदी उत्तम

बडदास्त ठेवली होती. दुसऱ्या दिवशी प्रिन्स बिस्मार्क लवकरच उठले (लवकर उठण्याची सवय हे त्यांच्या यशाचे एक रहस्य आहे, असे ते नेहमी म्हणत). त्यावेळी सकाळचे स्वच्छ कोवळे ऊन पसरले होते, आणि राजवाड्यातले दूरवर पसरलेले विस्तीर्ण उद्यान फार सुंदर दिसत होते. बिस्मार्क यांनी भराभर सगळे आवरून कपडे चढवले आणि ते उद्यानात फेरफटका मारायला निघाले.

झारशी मैत्रीकराराची बोलणी करण्यापूर्वी त्यांना जरा मानसिक तयारी करायची होती. मानसिक तयारी म्हणजे काय बोलावे, कसे बोलावे अशी मनातल्या मनात करायची जुळवाजुळव. त्यासाठी ही उद्यानातील फेरफटक्याची जागा, ही सकाळची प्रसन्न वेळ, सगळे कसे अगदी त्यांना हवे तसेच होते. पण कसचे काय! राजवाड्यात आणि उद्यानात जागोजागी, प्रत्येक वळणावर, प्रत्येक फाट्यावर, तिक्वाट्यावर, प्रत्येक चौकात खडा पहारा देणारे रशियन सैनिक उभे होते. बरं, नुसते स्तब्ध उभे असते तरी ठीक होते, पण पाहुण्यांचा मान राखायचा म्हणून प्रिन्स बिस्मार्क दिसले रे दिसले, की ते लगेच अतिशय शिस्तबद्ध पद्धतीने ठरावीक तालात खाडखाड बूट आपटून आणि रायफल उंचावून त्यांना मानवंदना देत.

‘या खडखडाटात काय विचार करणार! जरा तरी निवांतपणा हवा,’ बिस्मार्क मनाशी म्हणाले. चालत चालत बरेच दूर आल्यावर सैनिकांची संख्या आता जरा कमी झाली आहे असे त्यांना वाटले. विशेषतः दोन्ही बाजूला पाईन वृक्षांची सुंदर झाडे असलेल्या एका छोट्या वाटेवर तर कोणीच सैनिक नव्हते. त्या वाटेच्या शेवटी मऊ, दाट हिरवळीचे एक सुंदरसे मैदान दिसत होते. अरे वा! असे म्हणत ते हिरवळीवर पोचतात न पोचतात, तोच त्यांना पुन्हा एक सैनिक दिसला! हिरवळीच्या साधारण मधल्या भागात, पण थोडा कडेला. आता मात्र ते खरेच वैतागले. ‘हा काय प्रकार आहे! इथे पण सैनिक! इथे पहारा देण्याचं काही कारण तरी आहे का? पहारा देण्याजोगं इथे काही म्हणजे काहीसुद्धा नाही. काय करतोय काय हा सैनिक इथे!!’

अशी एखादी गोष्ट दिसली की तिचा पुरता छडा लावल्याशिवाय प्रिन्स बिस्मार्कना चैन पडत नसे. (ते त्यांच्या यशाचे दुसरे रहस्य होते, असे

ते म्हणत.)

“इथे कशाची राखण चालली आहे?” त्यांनी त्या सैनिकाला विचारले.

“मला काय ठाऊक! सार्जंटसाहेबांनी सांगितलं तिथं उभं राहायचं नि पहारा द्यायचा, एवढंच मला कळतं!” शिपाईगड्याने रांगडे उत्तर दिले. पण प्रिन्स बिस्मार्कच्या डोक्यातून तो प्रश्न काही केल्या जाईना. तिथे हिरवळीवर पहारेकरी ठेवण्याचे काय कारण असेल बरं? अगदी रशियन झारशी वाटाघाटी करतानाही त्यांच्या डोक्यात तोच प्रश्न घोळत होता. बोलण्यात त्यांचे चित्त लागेना. झारच्या अनुभवी नजरेने ते बरोबर हेरले.

“काही अडचण? आमचे आदरातिथ्य कमी तर पडत नाही ना?”

“नाही, नाही, तसे काही नाही, पण सकाळपासून एक प्रश्न मला सतावतो आहे,” असे म्हणून बिस्मार्क यांनी सकाळी हिरवळीवर पाहिलेल्या पहारेकऱ्याची बाब झारना सांगितली.

“हां, त्या पाईन रस्त्याच्या पलीकडे म्हणता का, तिथे पूर्वी नेमबाजीच्या सरावाचे मैदान होते. असतो खरा एक शिपाई तिथे. मी पाहिला आहे जातायेता बऱ्याचदा. पण तो तिथे का पहारा देतो असा प्रश्न कधी डोक्यातच आला नाही माझ्या. गंमतच आहे. हे कराराचे काम राहू दे बाजूला, चला आपण विचारू त्याला!” झारना देखील आता फार उत्सुकता वाटायला लागली.

झार, बिस्मार्क आणि मंडळी तिथवर पोचेपर्यंत पहाऱ्याची पाळी बदलल्यामुळे आधीचा रांगडा गडी घरी गेला होता आणि त्याच्या जागी दुसरा सैनिक खडा होता. प्रत्यक्ष झार प्रश्न विचारत आहेत म्हटल्यावर त्याची बोंबडीच वळली. ‘सार्जंटसाहेबांचा हुकूम’ यापलीकडे त्यालाही पहाऱ्याचे काही कारण सांगता येईना.

झाले, मग सार्जटना झारसमोर हजर होण्याचा हुकूम मिळाला. सार्जटना तरी कुठे काय माहीत होते! ते बिचारे कर्नलसाहेबांच्या हुकमाचे ताबेदार. त्यामुळे मग लगेच तातडीने कर्नलना झारसमोर हजर व्हावे लागले.

कर्नलसाहेबांनी सांगितले ते असे: त्यांच्यापूर्वी त्यांच्या पदावर काम करणारे अधिकारी आता ह्यात नव्हते, पण ते फारच आदरणीय आणि कर्तबगार होते. शिपाई कुठे तैनात करायचे त्याचा आराखडा त्यांनी स्वतः तयार केला होता, आणि अंतर्गत कामकाज मंत्रालयाशी सल्लामसलत करून, प्रत्यक्ष युद्ध आणि सुरक्षा मंत्रालयाची मान्यता घेऊन मगच तो अंमलात आणला होता. तो आराखडाच अजून अगदी जसाच्या तसा वापरला जातो. एकदा नियम ठरला की ठरला! गेल्या बारा वर्षांत त्याला हात लावण्याचा साधा विचारही कोणी मनात आणलेला नाही. हे सगळे सांगताना कर्नलसाहेबांना फार अभिमान वाटत होता. हे ऐकून झार खूष होतील आणि आपल्या बढतीचे रेंगाळलेले काम होऊन जाईल, अशीही एक आशा त्यांना मनाच्या एका कोपऱ्यात वाटायला लागली होती.

झार काही खूशबीश झाले नाहीत. कर्नलना पण हिरवळीवरील पहारेकऱ्याबद्दल काही माहिती नाही, हे त्यांच्या लक्षात आले. प्रिन्स बिस्मार्कना आपले सैन्य अगदीच गचाळ आहे असे वाटू नये, म्हणून त्यावेळी त्यांनी तो विषय आवरता घेतला.

“चला, आता जेवण करून घेऊ, तोवर जरा आणखी माहिती मिळेल.” ते म्हणाले. मात्र त्याच वेळी त्यांनी एकीकडे, ‘हिरवळीवर पहारेकरी का उभा केला आहे, ती माहिती तात्काळ सादर करावी’ असा एक तातडीचा संदेश युद्ध आणि सुरक्षा मंत्रालयाकडे पाठवला.

हा संदेश तिथे पोचल्यावर तिथे एकच खळबळ

उडाली. सगळ्या जुन्याजाणत्या सेनापतींबरोबर युद्धमंत्र्यांनी स्वतः एक बैठक घेतली. मंत्रालयातील इतर अधिकारी, सचिव, कारकून यांची धावपळ तर काही विचारूच नका. त्यांनी कपाटे, फडताळे, खोकी, अगदी कचऱ्याच्या टोपल्यादेखील धुंडाळल्या. कानाकोपऱ्यातली जुनीपानी कागदपत्रे पुन्हा पुन्हा पाहिली. त्यांच्यावरची धूळ झटकताना खूप धुरळा उडाला, पण अहं! पहाऱ्याचे कारण काही सापडेना.

तिकडे तज्ज्ञ अभियंत्यांच्या गटाने मैदानाचा इंच नि इंच तपासला, पण तिथेही काही सुगावा लागेना. राजवाड्यात एकच चर्चा, पहारेकरी सैनिकाला तिथे हिरवळीवर उभे करण्याचे कारण काय?

असे दोन दिवस गेले. झारची अस्वस्थता शिगेला पोचली. यामागचे खरे कारण जो सांगेल, त्याला एक हजार चांदीची नाणी आणि अभय मिळेल अशी दवंडीच त्यांनी सगळीकडे पिटवली.

राजवाड्याच्या एका भागातल्या पोटमाळ्यात एका म्हाताच्या आजीबाईची राहायची जागा होती. या आजीबाई म्हणजे फार पूर्वीच्या झरीनाच्या दाई. त्यांच्यासाठी खाणेपिणे घेऊन येणारी पोरगेलीशी दासी सोडून त्यांच्याशी बोलणारे असे आता खास कोणीच राहिले नव्हते. दिवसभर त्या आपल्या एकट्याच बसून सुंदर सुंदर टेबलक्लॉथ विणत असत. त्यांच्या पोटमाळ्याच्या खिडकीतून त्यांना राजवाड्यातील गडबड दिसली, दवंडी देण्यासाठी लोक जाताना दिसले, पण नेमके काय झाले आहे, ते त्यांना कळेना. जेवण घेऊन दासी आली, तेव्हा मग तिने त्यांना काय गडबड चालू आहे, हिरवळीवरील पहाऱ्याचे कारण न कळल्याने सगळे कसे हवालदिल झाले आहेत, ते सांगितले.

“काय बाई म्हणायचे या सगळ्यांना! इतके कसे विसरभोळे झाले सगळे!!” आजी म्हणाल्या.

“म्हणजे, आजी, तुम्हांला माहीत आहे की काय त्यामागचे कारण? ते सांगणाऱ्या माणसाला एक हजार चांदीची नाणी मिळणार आहेत.”

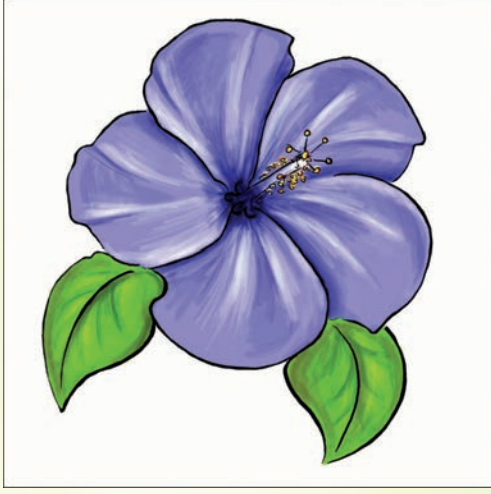
आजींनी प्रेमळपणे तिच्याकडे पाहिले आणि त्या थोड्याशा हसल्या. “आणि त्या हजारातली थोडी नाणी तुझ्या लग्नाच्याही कामालाही येतील, खरं ना?”

मग आजी गेल्या तिच्याबरोबर झारकडे. “मी सांगू शकेन बरं, त्या जागी का उभा केलाय सैनिक ते. खूप खूप वर्षे झाली. माझ्या झरीना म्हणजे तुमच्या आजी नवी नवरी होत्या तेव्हाची गोष्ट. तिरंदाजीची फार आवड होती त्यांना. काय सुरेख नेम धरत असत, अगदी पाहत राहावं त्यांना. त्यांनी अशीच एकदा तिरंदाजीची स्पर्धा भरवली होती. खास स्त्रियांसाठी. याच हिरवळीवर. किती सुंदर दिवस आणि सुंदर वातावरण होतं ते! कोणाचे किती बाण बरोबर लक्षावर लागले, ते बघण्यासाठी

सगळ्यांजणीची तिथवर धावपळ चालली होती. तितक्यात झरीना म्हणजे तुमच्या आजी धावता धावता मध्येच थांबल्या. हिरवळीच्या मधोमध उगवलेलं त्या वर्षीचं पहिलं व्हायलेटचं फूल त्यांना दिसलं होतं. सुंदर, देखणं, नाजुकसं फूल. झरीनांना ते फार फार आवडलं. यापुढे आता चांगल्या घटना घडतील असंच जणू ते फूल त्यांना सांगत होतं. आपल्या राणीसरकारांना आवडलेलं फूल कुणाच्या पायदळी जाऊ नये, म्हणून झारानी म्हणजे तुमच्या आजोबांनी- तेव्हा ते तरुण होते- ताबडतोब तिथे एक सैनिक उभा केला. त्या फुलाची राखण करायला. त्यानंतर काही दिवसांनी तुमच्या वडलांचा जन्म झाला. तिथल्या त्या सुंदर शुभसूचक फुलांची कायम राखण करायची म्हणून कायम एक सैनिक असतो तिथे.”

“मग कुठे आहेत ती सुंदर फुलं?” झारना (सध्याच्या) प्रश्न पडला. सगळ्यांनी शोध शोध

शोधले, पण त्या मैदानावर व्हायलेटचे फूल कोणालाच सापडेना. पहारेकरी सैनिकांच्या बुटांखाली ते केव्हाच नाहीसे झाले होते !!

पण ते फूल कायमचे गेले नाही. तिथे पहारा देण्याचे काही कारण राहिले नाही म्हटल्यावर तिथल्या सैनिकांची रवानगी दुसऱ्या जागी झाली. त्यांच्या टाचेखाली दबून गेलेले रोप मग काही दिवसांनी पुन्हा उगवले. त्या वर्षीचे पहिले फूल माळ्याच्या छोट्या मुलीने पाहिले, पण राजवाड्यात मात्र ते उमललेल्याचे कोणालाच कळले नाही.

त्यानंतर राजवाड्यात एक म्हण मात्र पडली. राज्याच्या कारभारात रेंगाळत राहिलेले काही काम दिसले, की लोक म्हणत, 'आता हा हिरवळीवरचा पहारेकरी हलवायचा कुणी !'

-धनवंती हर्डीकर

dhanavanti@gmail.com

(शिक्षणतज्ज्ञ)

(लेखातील फोटो इंटरनेटवरून साभार)

खालील शब्दांच्या उलट अर्थाचे शब्द सांगाल ?

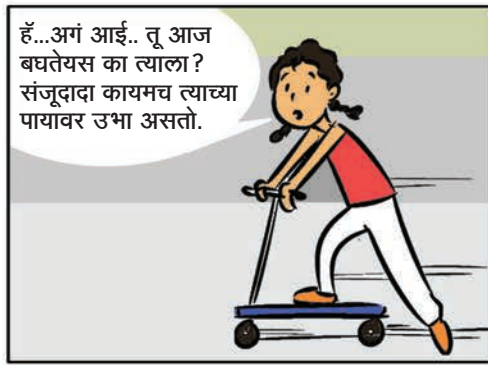
१. सुष्ट	×	
२. नम्र	×	
३. बडबड्या	×	
४. भित्रा	×	
५. प्रसन्न	×	
६. प्रेमळ	×	
७. मृदू	×	
८. तलम	×	
९. प्रमाणबद्ध	×	
१०. सुरेल	×	
११. स्तुती	×	
१२. शिस्त	×	
१३. हलके	×	
१४. स्वस्त	×	
१५. घरचा	×	
१६. औपचारिक	×	
१७. स्वच्छ	×	
१८. आनंद	×	

चपखलची उत्तरे पान क्रमांक- ४५वर

-प्रतिभा गोपुजकर

gopujkars@hotmail.com

(ज्येष्ठ लेखिका)

सिल्कचे कपडे, लाखेच्या सुंदर वस्तू आपण वापरतो, ते काही कीटकांच्या जीवावर! म्हणजे आपण चक्क त्यांच्या जीवावर उठतो तेव्हा या वस्तूंचा आनंद लुटू शकतो!

रेशमाचा पतंग

मरणात यांच्या जग सजते...

निसर्गात टाकाऊ असं काहीच नसतं. अगदी लहानातला लहान जीवसुद्धा कोणत्या ना कोणत्या गोष्टीसाठी उपयोगी पडत असल्याने महत्त्वाचा ठरतो. 'टाकाऊतून टिकाऊ' हे माणसाने शोधलेलं तंत्र म्हणजे चुकीच्या वागण्यातून निर्माण होणाऱ्या कचऱ्यावर पांघरूण घालण्याचाच प्रकार! माणसाला बुद्धिमत्तेचं वरदान असल्याने निसर्गातीलच काही अशा गोष्टींकडेही

त्याचं लक्ष वळलं की, ज्या निसर्गातील जीवांसाठी तशा उपयोगाच्या नव्हत्या. त्या गोष्टींची उपयुक्तता, सौंदर्य माणसाच्या मात्र चटकन लक्षात आलं. त्याने त्या गोष्टींचा वापर मोठ्या प्रमाणावर सुरू केला.

माणसाने आपल्या हुशारीने निसर्गातून अचूक वेचलेली आणि माणसांच्या जगात मूल्यवान ठरलेली एक गोष्ट म्हणजे 'रेशीम'. निसर्गातील इतर पशू-पक्ष्यांपेक्षा माणसाचं वेगळेपण म्हणजे कपडे. झाडाची पाने, प्राण्यांचे कातडे असा प्रवास करताना त्याला निसर्गातील कापूस सापडला आणि मग कापसापासून वस्त्रे बनू लागली. कपडे बनवण्यासाठी आणखी काही चांगली सामग्री शोधताना माणसाला मिळालं रेशीम/ सिल्क.

कीटकांच्या गटातील एका जातीचे पतंग अळी अवस्थेतून कोशावस्थेत जाताना आपल्या तोंडातून एक धागा काढतात आणि त्याचा स्वतःभोवती कोष विणून घेतात. या धाग्याची झळझळी, तलमता पाहून माणसाला त्याचं आकर्षण वाटलं आणि मग त्या धाग्यापासून कापड तयार करायला सुरुवात झाली. विशिष्ट जातीच्या पतंगांच्या अळीच्या कोषापासून हा रेशीम धागा मिळतो आणि त्याच्या वस्त्राला उत्तम किंमत येते, हे जगात पहिल्यांदा चीनमधल्या लोकांच्या लक्षात आलं आणि सुमारे हजार वर्षं तरी जगाला रेशीम विकण्याची

रेशमाचा कोष

लाखेची अळी

मक्तेदारी चीनकडेच राहिली. नंतर या रेशीम धाग्याचं रहस्य जगाला कळलं आणि इतरत्र हे रेशीम मिळवण्यासाठी प्रयत्न सुरू झाले.

रेशमाच्या पतंगांपासून रेशीम मिळवायचे तर त्यासाठी कोष गरम पाण्यात टाकावे लागतात, त्यानंतरच हा धागा सुटा होतो. यामध्ये त्या कोषातील पतंगाची अळी मरण पावते. जेव्हा रेशमाची मागणी वाढली आणि त्यातील आर्थिक फायदा लक्षात आला, त्यानंतर मग रेशमाचे धागे बनवणाऱ्या अळ्यांची 'लागवड' करायला सुरुवात झाली. आता जगभरात वेगवेगळ्या जातीच्या पतंगांच्या अळ्या वाढवून त्यांच्यापासून रेशीम मिळवले जाते. प्रामुख्याने 'मलबेरी सिल्क' प्रकारच्या अळ्यांची पैदास करून रेशीम उत्पादन केले जाते. या प्रकाराला 'सेरिकल्चर' (रेशीम शेती) म्हणतात. रेशीम मिळवण्यासाठी मलबेरी सिल्कवर्मना तुतीची पाने खायला घातली जातात. जेव्हा सुमारे ३००० अळ्या तुतीची १०४ किलो पाने खातात, तेव्हा त्यांच्यापासून एक किलो रेशीम मिळतं.

निसर्गातील आणखी एका कीटकापासून निर्माण होणारा पदार्थ म्हणजे 'लाख'. पुरातनकाळापासून लाखेचे विविध उपयोग माणूस करत आला आहे. लॅसिफर लॅक्का आणि कॅरिया लॅक्का या

कीटकांपासून लाख मिळते. रेशीम मिळवताना रेशमाचे किडे जसे मारावेच लागतात तसं या कीटकांचं होत नाही. या कीटकांची मादी स्वतःच्या शरीरातून स्रवणाऱ्या एका पदार्थाचे संरक्षक आवरण स्वतःभोवती निर्माण करते आणि या आवरणाचे थर वाढत राहातात. हे आवरण म्हणजेच 'लाख'. जर रंगासाठी लाख गोळा करायची असेल तर या आवरणात अळ्या असणं गरजेचं असतं; पण जर राळ म्हणून वापर करायचा असेल तर अळ्यांची सुटका होते. लाखेचा उपयोग रेशीम रंगवणं, सोन्याच्या दागिन्यांमधील पोकळी भरणं, बांगड्या किंवा अन्य शोभेच्या वस्तू बनवणं, पॉलिशसाठी वार्निश तयार करणं, सील म्हणजे शिक्का उमटवणं यासाठी होतो. पिंपळ, बोर, पळस, कुसुम, वड, साल, खैर या झाडांवर लाखेचे किडे वाढतात.

रेशीम, लाख अशा गोष्टींचा वापर करून आपल्या आयुष्यात आनंद निर्माण करण्याचा माणसाचा प्रयत्न कौतुकास्पद असला, तरी त्यात काहीना आपला जीव गमवावा लागतो हे विसरून चालणार नाही.

-मकरंद जोशी

makarandvj@gmail.com

(निसर्ग अभ्यासक व लेखक)

(लेखातील फोटो इंटरनेटवरून साभार)

‘खिडकीतला निसर्ग’ फोटो स्पर्धेतील विजेत्यांचे काही फोटो जानेवारीच्या अंकात प्रसिद्ध केले होते. सर्व विजेत्यांचे फोटो एकाहून एक सरस आहेत. परंतु एकाच अंकात सर्व फोटो प्रसिद्ध केले तर खूप जागा व्यापेल, म्हणून प्रत्येक अंकात काही फोटोंचा आस्वाद घेऊया.

आमच्या अंगणातील कृष्णकमळाच्या वेलीवर वाढून नंतर कोषातून नुकतेच बाहेर आलेले हे फुलपाखरू. हे फुलपाखरू कृष्णकमळाच्या वेलीवर वाढते, जगते म्हणून याचे नाव 'कृष्णकमलिनी'. मला वाटते फुलपाखरे निसर्गाची शोभा वाढवण्यासाठीच जन्माला येतात.

-अत्रेय केदार देवस्थळी, पाचवी, र.न.प.शाळा क्र.१५ दामले विद्यालय, रत्नागिरी.

हे रत्नागिरी जिल्ह्यातील, लांजा तालुक्यातील, रावारी गावाचे दृश्य आहे. पावसाचे दिवस आहेत. शेतीची कामे चालू आहेत. भातशेतीची लागवड चालू आहे. शेतीच्या बाजूनी जंगली झाडे आहेत.

-अथर्व लक्ष्मण आगरे, दहावी, चिकित्सक समूह शिरोळकर हायस्कूल, मुंबई.

I find this colourful phenomenon very magical and beautiful. It is something that reminds us that dark times don't last forever, and that the light is on the way! This particular picture that I am submitting is of a double rainbow that I saw from my balcony.

-Akanksha Abhijeet Kulkarni, 8th, Millennium National School, Pune.

‘गोष्ट रचा’ कथा स्पर्धा निकाल

‘वयम्’ मासिकाच्या जुलै २०२१च्या अंकात ‘गोष्ट रचा’ स्पर्धा घेण्यात आली होती. या स्पर्धेला भरभरून प्रतिसाद मिळाला. मुलांनी त्यांच्या उत्तम कल्पना मांडत गोष्टी रचल्या. या स्पर्धेत पाच निवडक विद्यार्थी कथाकारांच्या कथा विजेत्या कथा म्हणून निवडण्यात आल्या आहेत. त्याबद्दल विजेत्यांचे अभिनंदन आणि सहभागी विद्यार्थ्यांना खूप-खूप शुभेच्छा. सर्व विजेत्यांच्या कथा एकाच अंकात प्रसिद्ध करणे सोयीचे नसल्याने तीन कथा या अंकात प्रसिद्ध करत आहोत.

निवडक पाच विजेते-

१. आनंदी अनिरुद्ध जाधव, पाचवी, नाशिक
२. दुर्गा गोवर्धन ठाकूर, आठवी, नांदेड
३. अनन्या प्रशांत देशपांडे, चौथी, बाणेर-पुणे
४. दिविजा शीतोळे, चौथी, पुणे
५. तनिष्का संजय सागडे, दहावी, बारामती

गोगोचं जादूचं पांघरूण

गोगो अळीने अंड्यातून बाहेर पडल्या पडल्या लगेच पटापटा पाने खायला सुरुवात केली होती. ती कण्हेर या झाडाची पाने खात होती. तिचा हाच फेव्हरेट ब्रेकफास्ट, लंच आणि डिनर होता. तिला शक्य तेवढी पाने पटापट खारून मोठ्ठं व्हायचं होतं. एक दिवस काय झालं, गोगोपासून चार पानं अंतरावर असलेल्या अळीला एका बुलबुलने समोरच्या झाडावर नेऊन गोगोसमोरच गट्टम केलं. त्यावेळी गोगोला वाईट तर वाटलंच, पण प्रचंड भीतीदेखील वाटली. कारण आपल्यालाही बुलबुलने

असंच नेलं तर....? बापरे! घाबरून तिच्या अंगावरचे काटेच उभे राहिले.

एकदा गोगो कण्हेरीचे मोठ्ठे पान खात होती. तिला ते पान खायचा खूप कंटाळा आला होता, म्हणून ती दुसरं कोवळं पान शोधायला निघाली. ते शोधताना एका पक्ष्याने तिच्यावर अचानक झडपच घातली. गोगो पटकन पानांमागे लपली म्हणून, नाही तर...!! गोगोने एकदाचं कोवळं पान शोधलं व एकदोन दिवसांतच फस्त केलं. ती म्हणाली, “व्वा ..!! मज्जा आली.. कोवळे, मऊ-लुसलुशीत

पान खायला, नाहीतर ते गडद हिरवं, कडक पान खायचा मला बाई अगदी वीट आला होता.” गोगो अळी ज्या कण्हेरीच्या झाडावर होती, ते झाड एका माणसाच्या परसदारी होते. त्या माणसाला फुलांचं खूप वेड होतं. त्याने एकदा कण्हेरीची फुले तोडायला फांदी वाकवली. फुले तोडून फांदी सोडताच ती फांदी उसळली. नेमक्या त्याच फांदीवर आपली गोगो अळी आरामात झोपली होती. फांदी उसळल्यामुळे गोगो धप्पदिशी जमिनीवर आदळली. त्या माणसाला योगायोगाने गोगो दिसली. त्याने हळुवार एका काडीवर घेऊन तिला परत एका दुसऱ्या कोवळ्या, टेस्टी पानावर सोडलं. अशारीतीने आज परत गोगो वाचली.

गोगोला आपल्या अवतीभवती फिरणाऱ्या रंगीबेरंगी फुलपाखरे, भुंगे, रंगीत कीटक ह्यांना पाहून नेहमीच असा प्रश्न पडे की ‘यापैकी कुणासारखे बरे आपण दिसू?’

एक दिवस एक सुंदर माँथ गोगोजवळ येऊन बसला. गोगो त्याच्याकडे भान हरपून पाहात होती आणि मनात विचार करत होती की, ‘मीही अशीच

सुंदर दिसेन का?’ तिच्या मनातले ओळखून तो तिला म्हणाला, “गोगो, तुला माझ्यासारखं दिसायचंय का? चल मग, मी तुला एक जादूचे पांघरूण बनवायला शिकवतो. तू ते पांघरूण घेऊन झोप. झोपेतून उठलीस की अगदी सेम टू सेम माझ्यासारखीच दिसशील बरं का ..!” हे ऐकून गोगोला आनंदही होत होता आणि आश्चर्यही वाटत होते.

गोगोने, त्याने सांगितल्याप्रमाणे स्वतःसाठी एक पांघरूण विणायला सुरुवात केली. दोन फांद्यांमधला जो कोन होता, त्यात तिने एक धागा फांदीला लटकवला, मग हळूहळू धाग्यांचं एक आवरण संपूर्ण शरीराभोवती निर्माण केलं. ती अजूनही ‘त्या’ माँथच्या बोलण्याचाच विचार करत होती की, ‘खरंच का आपण तसे दिसू?’ हळूहळू पांघरूण तयार झाले आणि त्या उबदार पांघरूणात गोगो गुरफटून गाढ झोपी गेली. तब्बल तेहतीस दिवस ती झोपलेलीच होती. चौतिसाव्या दिवशी जेव्हा पांघरूण बाजूला करून ती उठली, तेव्हा तिच्या लक्षात आलं की, आपल्यात काहीतरी भन्नाट बदल झालाय. काही दिवसांच्या त्या झोपेतच तिला मस्त पंख आले. सहा मोठे पाय आले. अळीचे तोंड जाऊन तिथे सोंड आली आणि तिचा एक सुंदर माँथ झाला. म्हणजे तेहतीस दिवस ती कोषातच होती तर..! तिला खूप आश्चर्य वाटत होतं की, ‘खरंच आपण त्या माँथसारखं सेम दिसत आहोत आणि एका छोट्याशा खादाड अळीपासून सुंदर चमकदार हिरव्या रंगाचा माँथ बनलो आहोत.’

खूप वेळ तर तिचा स्वतःच्या रूपावर विश्वासच बसत नव्हता. पण आता तिच्याकडे फारसा वेळ होताच कुठे? आणि गोगो माँथ नवीन झाड शोधायला निघून गेला.

-आनंदी अनिरुद्ध जाधव, पाचवी, नाशिक
anijoe.aniruddha@gmail.com

आनंदी गो-गो

एका सुंदर अशा बागेत एक लहान झाड होते. त्या झाडावर एक गो-गो नावाची सुंदरशी अळी राहात होती. ती खूप आळशी होती. तिचा आवडता छंद खाणे, गाणे आणि झोपणे. ती खूप पटापट पाने खात होती. तिला या तीन गोष्टी खूप आवडायच्या, पण १०-१५ दिवसांनंतर तिला असं वाटू लागलं की,

मी गो-गो अळी

या झाडावर राहू

किती दिवस पाणी पिऊ

आता मी एक गाणे गाऊ..

ती गाणं गाऊ लागली. जसजसं ती गाऊ लागली, तिच्या तोंडातून लाळ बाहेर निघू लागली आणि हळूहळू ४ -५ दिवसांनंतर तिने स्वतःभोवती एक कोश तयार करून घेतला, तिला कळलंही नाही.. अचानक तिला तिथे गुदमरायला लागलं, तिने जेव्हा आजूबाजूला बघितलं तेव्हा तिला फक्त काळोखच दिसत होता. बाकी काहीच दिसत नव्हतं. ती गाणं बंद करून रडू लागली. ती खूप रडत होती, तिला सुचत नव्हतं काय करावं. अचानक तिला एक आवाज ऐकू आला, ती घाबरली..

ती म्हणाली, “कोण, कोण आहेस तू?”

तो म्हणाला, “मला नाही ओळखलं.. मी तुझा मित्र.. झाड बोलतोय.”

“पण तू कसा बोलू शकतोस?”

“तू जसं बोलू शकतेस तसं मीही बोलू शकतो.. बरोबर ना?” झाड म्हणाले.

“हो बरोबर आहे. मी काय करू मला काहीच सुचत नाहीये सांग की काहीतरी..” गो-गो म्हणाली.

“घाबरू नकोस. जेव्हा मी बी होतो तेव्हा मी

तुझ्यासारखंच खूप घाबरायचो. मग पाऊस पडला. मी जमिनीच्या आत गेलो, मला कोंब फुटले आणि तूच बघ, आता मी किती सुंदर आणि एक मोठं झाड झालोय. बरोबर ना?” झाड म्हणालं.

“बरोबर आहे,” गोगो म्हणाली.

“मग तसंच जेव्हा तू या कोशातून बाहेर येशील ना, तेव्हा तूसुद्धा अशीच सुंदर आणि गोड फुलपाखरू बनशील. मग त्यात घाबरायचं काय आहे?”

असं त्यांचं बोलणं चालू होतं. गो-गोचे कोश होत ते फुटू लागलं आणि गोड व विकसित होऊन एका सुंदरशा फुलपाखराच्या रूपात गो-गो बाहेर आली. झाडाच्या भोवती उडू लागली. ते दोघंही खूप आनंदी होते.

गो-गो म्हणाली, “मी पण तुझ्यासारखी सुंदर आणि मोठं फुलपाखरू झाले.” या ३५ दिवसांच्या प्रवासानंतर ती झाडापासून दूर निघून गेली, एक नवीन झाड शोधण्यासाठी.

बोध- जेव्हा आपल्याला वाटतं की, एखादी गोष्ट संपली, तेव्हा ती गोष्ट संपत नाही तर नव्याने सुरू होते.

-दुर्गा गोवर्धन ठाकूर, आठवी, नांदेड
thakurdurga168@gmail.com

GOGO, THE MOTH

There once were two moths who fell in love. They married and the mother had an egg. The egg hatched and came out a female caterpillar. They named her Gogo. She loved to eat. All day, every day, she ate. And how much she ate! She could eat a whole tree's leaves in a day! One day Gogo caterpillar was trying to quickly eat some leaves because that's all she could think of. Suddenly, she saw white threads wrapping around her feet. When she touched them, they were sticky. She informed her mother. Smiling, her mother explained that it was her cocoon coming. "Oh!" thought Gogo. With the help of the sticky

threads, she stuck herself to a tree.

On 34th day, Gogo the moth came out and went off in search of a new tree. She fell in love a male moth whose name was James. They married and Gogo had an egg. The egg hatched and out came a male caterpillar. He loved to eat, just like Gogo. They named him Alan. A few years later, when Alan had developed into a moth, Gogo died. Alan was very sad but he realised that just like everybody comes into this earth, they have to go.

-Ananya Prashant Deshpande,
4th, Baner, Pune
de.prashant@gmail.com

चपखलची उत्तरे

लॉरिअ .६ उरुह .६ अहृ .१
उगीम .३ लॉरिअहृ .२ उडि .४
लॉरिअहृ .१ प्रठक .७
प्रूरु .०१ उरुअहृ .१
लॉरिअहृ .६१ इनी .११
लॉरिअहृ .२१ मडम .४१ उरु .६१
लॉरिअहृ .७१ कपीलॉरिअहृ .३१
लॉरिअहृ .११

चिन्हांकिताचे उत्तर

9	+	9	-	12	=	6
+		-		÷		+
9	×	1	-	4	=	5
+		×		+		-
2	×	5	×	1	=	10
=		=		=		=
20	÷	4	-	4	=	1

Illustrated by Juilee Mahimkar

It was nine o'clock in the morning when Vidya's father, Appa, came in her room. Vidya was still sleeping. He touched her forehead. It felt warm. Vidya was running fever since last evening.

Just then, Appa's mobile vibrated.

Amma, Vidya's mother, was making a video call. Appa went outside to answer.

"Good morning." Appa smiled.

"Hey! Had taken a coffee break... Where's Vidya?" Amma greeted.

"In the washroom..." Appa didn't

mention about Vidya's fever as he knew Amma would be worried.

"It's her Arangetram today... a big day for her." That evening, it was Vidya's first Bharatanatyam stage performance.

"Even for you... It's your PSLV satellite launch." Vidya's mother was a rocket scientist.

"Venky, I am suffering from severe acidity for last two-three days..."

"Rajini, you have been working late nights; haven't come home for the whole week. Canteen food is okay at times, but it is not like home-cooked food..." Appa chided.

"And definitely not like what celebrity Chef Venkat Iyengar prepares and serves at home." Amma teased. Appa was a Chef and owned a big restaurant specializing in South Indian delicacies.

"Call Dr. Priya... She could prescribe some medicines for immediate relief."

"Alright... But don't tell Vidya anything. She will be worried... Hey, Vidya! Why are you looking glum?" Amma waved when she saw Vidya peeping over Appa's shoulder.

"I'm fine, just nervous... Even you aren't looking fresh today, Amma." Vidya forced a smile.

"Had been up, working all night... What's for breakfast?" Amma changed the topic.

"Dosa sandwiches and Rasam cooked in lime juice."

"Your Appa's recipes are mind-blowing."

"Appa has taken a break from his restaurant for some days to make preparations for Arangetram. Still, he goes to market early morning without fail, to select fresh vegetables and other stuff for the restaurant, takes restaurant rounds daily; though our manager is supervising everything." Vidya gave a detailed account.

"That's his passion. When you love your work, everything else gets worked out. By the way, ask the beautician to drape your saree properly. It shouldn't entangle in your feet. Safety pins are in the cupboard. Before you apply the face mask, add some drops of rose water to it. Don't forget your anklet bells. They are most important."

"Amma, don't worry. We will manage everything here. You just concentrate on your work. Best of luck for your launch."

"Do your Arangetram well. Click photos and record. I will miss all this." Amma's eyes moistened. She

gave Vidya a flying kiss and ended the call.

“Appa, did you tell Amma about my fever?” Vidya asked.

“No, Dear! But tell me, how will you dance... for almost three hours?” Appa asked with concern.

“Last year, even Amma was down with fever. Still, she worked non-stop for 48 hours. If I don’t learn from her dedication, then what’s the point?”

“I think this runs in the family. Your Amma’s mother was a cycling champion. You know, once she rode a bicycle with her leg in plaster and yet won the championship for her college?”

“So, I am the third generation dedicated fool; though you are no less.”

“You women will make a sandwich of me one day.” Appa nodded as he went into the kitchen.

“Let’s try some coconut chutney with it.” Vidya laughed as she answered her ringing mobile phone.

“Hey, Vidya...”

“Hi, Ramya...” Ramya was Vidya’s friend. Both were having their Aran-

getram together that evening.

“Vidya, you look dull!”

“Having fever.”

“Will you be able to perform today?”

“Of course! We have been waiting so long for this day! Dance is our passion, right?”

“Just like how rockets and satellites are your Amma’s?”

“Just like how Sambars and Rasams are Appa’s... We are a topsy-turvy family. Appa ignites kitchen stoves; Amma ignites rockets.” Both laughed.

“Your Amma had called mine.” Ramya said. Dr. Priya was Ramya’s mother.

“For what...”

“N... nothing important... To discuss something about our event...”

Ramya bit her tongue as

she wasn’t supposed to mention the real details of the call, “Can Aunty make it for Arangetram?”

“No chance! Her PSLV lifts off in the evening around four.”

“Won’t you miss her?”

“I will. This time her team is deploying four satellites of other countries along with two of ours.” Vidya was quiet for a moment. “Her project was supposed to be over last

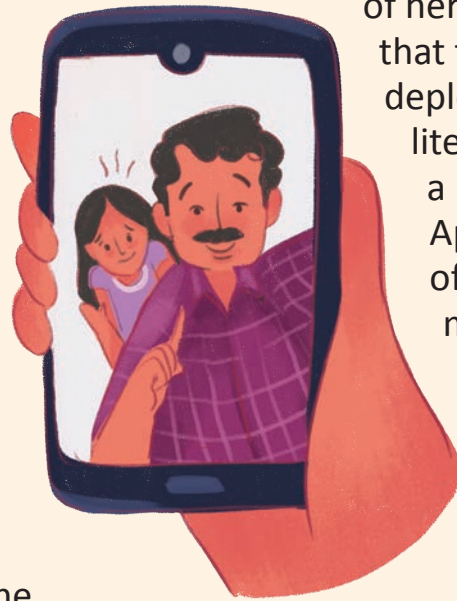
month. Accordingly, if you remember, we scheduled our Arangetram . But the launch got delayed. Actually, Appa was to travel abroad for a food festival. But he refused as Amma wasn't available. Both of them always ensure that either of them is available for me. It is only that, sometimes, things are beyond our control."

Both the girls then confirmed their checklist for the evening and ended the call.

That evening, Appa was a busy man. He was multitasking between welcoming guests arriving for Arangetram and getting final preparations done.

Though there were many helping hands, he was personally overseeing the minute details of the event. He was moving around with two mobile phones. On Vidya's, he was recording the event. He was browsing his, to get live updates of Amma's PSLV launch.

The launch got slightly delayed due to some unforeseen weather conditions. But as Arangetram be-

gan and Vidya's dance commenced, news flashed that the PSLV had finally lifted off from its base. Despite having fever, Vidya effortlessly transcended through 'Pushpanjali', 'Jathiswaram' and different sequences of her dance performance for the next two hours. As she completed 'Mangala', the last sequence

of her dance, news came in that the PSLV had successfully deployed its onboard satellites into their orbits. It was a 'Mangala' occasion for Appa who had been a pillar of strength for both the major events for which both women were striving for months. He was so happy that they had concluded on a successful note. The guests who were present, congratulated Appa.

Ramya's father, Dr. Mohan, coaxed him to say a few words.

"I feel like superstar Rajinikanth today." An overwhelmed Appa quipped. All gave a puzzled look.

"'Kanth' means husband. I am scientist Rajini Iyengar's 'kanth'. So am I not Rajinikanth?"

"Yes!" Everyone echoed.

"He is also my Baahubali..." Vidya

added. She and Ramya had changed their outfits by now and joined the guests.

“Exactly! Multi-tasking on so many fronts at a time... Restaurant, home, Arangetram, cookery show on TV, publishing of his new cookbook...” Ramya’s father said, patting Appa’s arm.

“To mark this day, how about adding a new fusion recipe to your restaurant menu, Uncle?” Ramya suggested.

“What is it?” Appa asked sur-

prised.

“Rocket Dosa... The Rocket-Anklet Dosa...” Ramya answered. She mentioned how Vidya and her Amma despite being unwell, had displayed sheer commitment.

“And what will be its recipe?” Ramya’s mother asked curiously.

“Dedication and resilience blended together in the batter of passion...” All had a hearty laugh over this recipe.

-Prachi Mokashi

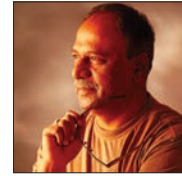
mokashiprachi@gmail.com

भारत सासणे, डॉ. बाळ फोंडके आणि एकनाथ आव्हाड यांचे अभिनंदन !

आपल्या ‘वयम्’ परिवारातील लेखक भारत सासणे यांना महाराष्ट्र शासनातर्फे ‘विंदा करंदीकर जीवनगौरव पुरस्कारा’ने सन्मानित करण्यात येणार आहे. तसेच आगामी अखिल भारतीय साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष म्हणून त्यांची निवड झाली आहे.

महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाच्या स्व. यशवंतराव चव्हाण राज्य वाङ्मय पुरस्कार योजनेअंतर्गत शासनाकडून जाहीर करण्यात आलेल्या सन २०२०च्या राज्य वाङ्मय पुरस्कारांमध्ये विज्ञान व तंत्रज्ञान या वाङ्मय-प्रकारासाठी दिला जाणारा ‘महात्मा ज्योतिराव फुले पुरस्कार’ आपल्या परिवारातील लेखक डॉ. बाळ फोंडके यांच्या ‘करोनाष्टक’ या पुस्तकास जाहीर झाला आहे.

तसेच आपल्या ‘वयम्’ परिवारातील साहित्यिक एकनाथ आव्हाड यांच्या ‘शब्दांची नवलाई’ पुस्तकाला महाराष्ट्र शासनाचा ‘बालकवी’ पुरस्कार जाहीर झाला आहे. या सगळ्यांचे मनापासून अभिनंदन !

कल्पक, चौकस
किशोरांचे मासिक

अहम् आवाम्

वयम्

आवणीदार

न्यू वंदना को. ऑप. हाऊसिंग सोसायटी, ३रा मजला,
लालबहादूर शास्त्री मार्ग, वंदना सिनेमाजवळ, ठाणे ४०० ६०२
दूरध्वनी : ०२२-२५९८६२७३/ ६९०८६२७३
'वयम्' मोबाइल : ९१३७१२८९१५
इ-मेल : info@wayam.in
वेबसाइट : www.wayam.in

सभासद नोंदणी फॉर्म

१० + १ दिवाळी अंक

नोंदणी क्रमांक : _____ दिनांक : _____

नाव : _____

पत्ता : _____

पिन कोड : _____

जवळची खूण : _____

फोन : _____ इमेल : _____

जन्मतारीख : _____ इयत्ता : _____

शाळा : _____

वर्गणी जमा केल्याचा तपशील

चेक नं. : _____ बँक व बँक शाखा : _____

चेक दिनांक : _____ रुपये : _____

'वयम्'च्या ऑनलाइन सबस्क्रिप्शनसाठी माहिती-

Labindia Analytical Instruments Pvt. Ltd. Axis Bank, Thane | CC A/C No.: 911030017556004 | IFSC : UTIB0000061

चेक / डिमांड ड्राफ्ट : लॅबइंडिया अॅनॅलिटिकल इन्स्ट्रुमेंट्स प्रा.लि.

(Labindia Analytical Instruments Pvt. Ltd.) या नावाने काढावा.

सही : _____

'वयम्' मासिकाचे वर्गणीदार झाल्याबद्दल धन्यवाद!

'अहम् आवाम् वयम्' मार्च २०२२ | ५१

50 Years Of
Banking
Excellence

**टीजेएसबी सहकारी
बँक लिमिटेड.** मल्टी-स्टेट
रेग्युलेट बँक
1972-2022

Bharose ka Bank Bhavishya ka Bank

सुवर्ण महोत्सवात व्हा भागीदार गुंतवून 50 महिन्याच्या ठेवींवर

कालावधी: 50 महिने

6.50% ज्येष्ठ नागरिकांकरीता

6.00% इतर नागरिकांकरीता

www.tjsbbank.co.in | Toll Free: 1800 223 466 / 1800 266 3466

*ऑफर मर्यादित कालावधीसाठी